

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Diplomová práce

LAICI – SPOLUPRACOVNÍCI SALESIÁNSKÝCH
PASTORAČNÍCH AKTIVIT

Vedoucí práce: Ing. Dr. Alois Křišťan, Th.D.

Autor práce: Dominik Oujeský

Studijní obor: Teologie

Ročník: V.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29. března 2011

.....

Děkuji vedoucímu práce Ing. Dr. Aloisi Křišťanovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Také děkuji Doc. Michalu Kaplánkovi za pomoc při přípravě a realizaci výzkumu. Velký dík patří také mé manželce za podporu a pomoc při jazykových korekturách práce.

Obsah

ÚVOD	7
1 VÝCHOVNĚ PASTORAČNÍ SPOLEČENSTVÍ A SALESIÁNSKÝ VÝCHOVNĚ PASTORAČNÍ PROJEKT SE ZŘETELEM NA PARTICIPACI LAIKŮ	9
1.1 Výchovně pastorační společenství	9
1.1.1 Co je to VPS?.....	10
1.1.2 Historický vývoj VPS	10
1.1.3 Animace VPS.....	11
1.2 Salesiánský výchovně pastorační projekt	13
1.2.1 Co je to SVPP?	13
1.2.2 Charakteristiky SVPP	13
1.2.3 Dimenze SVPP	14
1.3 Díla salesiánské pastorace	15
1.3.1 Středisko mládeže - oratoř	16
1.3.2 Farnost	17
1.4 Role laika ve VPS	17
1.5 Oblasti úsilí stanovené 24. GK	19
1.5.1 Rozšíření zapojování.....	19
1.5.2 Podpora spoluodpovědnosti	20
1.5.3 Zhodnocení komunikace.....	21
1.5.4 Zkvalitňování formace	22
EXKURZ PARTICIPACE	24
2 SALESIÁNSKÁ RODINA A SALESIÁNSKÉ HNUTÍ	26
2.1 Salesiánská rodina	26
2.1.1 Salesiáni Dona Bosca.....	27
2.1.2 Dcery Panny Marie Pomocnice křesťanů	28
2.1.3 Salesiáni spolupracovníci	28
2.2 Salesiánské hnutí	30
2.2.1 Salesiánské hnutí mládeže	30
2.2.2 Animátoři, dobrovolníci a dobrodinci	31

3	SALESIÁNSKÁ IDENTITA	32
3.1	Salesiánský duch	32
3.1.1	Prvky salesiánského ducha	32
3.2	Preventivní systém	35
3.2.1	Rozum, náboženství a laskavost	36
3.2.2	Hlavní nosné myšlenky „preventivního systému“	37
4	TEOLOGICKÝ A PRÁVNÍ POHLED NA LAIKY	39
4.1	Teologický pohled na laiky.....	39
4.1.1	Kdo jsou laici?	39
4.1.2	Úvahy teologů o laicích	40
4.1.3	II. Vatikánský koncil.....	42
4.1.4	Dokumenty II. Vatikánského koncilu	44
4.1.4.1	<i>Lumen Gentium – Věřoučná konstituce o církvi</i>	44
4.1.4.2	<i>Apostolicam actuositatem – Dekret o apoštolátu laiků</i>	46
4.2	Právní pohled na laiky.....	50
4.2.1	Povinnosti a práva křesťanů.....	51
4.2.2	Povinnosti a práva laiků.....	51
4.3	Shrnutí	52
5	VÝZKUM	54
5.1	Cíl výzkumu.....	54
5.2	Metoda výzkumu.....	55
5.2.1	Kvantitativní výzkum	55
5.2.2	Dotazníkové šetření	55
5.3	Postup výzkumu	56
5.3.1	Základní informace o jednotlivých komunitách	57
5.3.2	Identifikační údaje respondentů.....	61
5.3.2.1	<i>Otázky 1-4</i>	61
5.3.2.2	<i>Otázky 5-11</i>	63
5.3.3	Typologie respondentů	66
5.3.4	Vyhodnocování hypotéz	66
5.3.4.1	<i>Hypotéza 1</i>	66
5.3.4.2	<i>Hypotéza 2</i>	71
5.3.4.3	<i>Hypotéza 3</i>	74
5.3.4.4	<i>Hypotéza 4</i>	77

5.3.4.5	<i>Hypotéza 5</i>	78
5.3.5	Vyhodnocování komunit.....	79
ZÁVĚR	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	85
SEZNAM ZKRATEK	90
SEZNAM PŘÍLOH	92
PŘÍLOHY	93

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá problematikou laiků, kteří se salesiány spolupracují při jejich pastorační činnosti. Impulsem pro napsání této diplomové práce bylo setkání se závěry 24. generální kapituly (dále jen GK) salesiánů. Tato kapitula se zabývala právě tématem salesiánů a laiků.

V salesiánském prostředí se již několik let pohybuji a se salesiány spolupracuji. Zajímalo mě tedy, jak se salesiánské dokumenty dívají na vztah salesiánů a laiků, kteří s nimi spolupracují. Právě z těchto dokumentů jsem vyčetl, jaké místo v salesiánské pastorační laici mají.

Každá komunita salesiánů tvoří společně s účastníky programů a také s laiky, kteří se podílejí na přípravě programu, Výchovně pastorační společenství (dále jen VPS). Jedním z úkolů tohoto VPS je vytvořit Salesiánský výchovně pastorační projekt (dále jen SVPP). První kapitola naší práce představuje pojem VPS, přibližuje roli laika v tomto společenství a popisuje vybraná díla salesiánské pastorace. Dále nás seznamuje s pojmem SVPP a výzvami, které předkládá 24. GK ke vztahu salesiánů a laiků. Kromě dokumentu 24. GK čerpáme v této kapitole také z dokumentu Salesiánská pastorace mládeže, který vydal odbor pro salesiánskou pastorační mládeže, v čele s donem Antonio Domenechem, generálním rádcem pro pastorační mládeže.

Protože zapojování laiků do salesiánské pastorace je participací, představujeme v krátkém exkurzu základy participace a její stupně.

V druhé kapitole představujeme salesiánskou rodinu a její tři základní větve. Kromě salesiánské rodiny můžeme také mluvit o širokém salesiánském hnutí, do kterého patří všichni ti, kterým je salesiánský způsob práce blízký. U laiků, kteří spolupracují se salesiány, můžeme předpokládat jejich blízkost k salesiánské rodině a salesiánskému hnutí. Proto mají v naší práci svoje místo.

Třetí kapitolu věnujeme popisu salesiánské identity. Aby laici mohli dobře spolupracovat na salesiánské pastorační, je třeba, aby si osvojili některé rysy, které jsou pro salesiány typické. V tomto případě můžeme hovořit o salesiánské identitě. K ní patří salesiánský duch a preventivní systém, který je sice součástí salesiánského ducha, ale zaslouží si zvláštní pozornost. V této kapitole čerpáme především ze Stanov společnosti sv. Františka Saleského a z knihy G. Aubryho Salesiánský duch.

Protože tato práce se týká laiků a salesiáni jsou kongregací katolické církve, věnujeme čtvrtou kapitolu naší práce laikům obecně. Představíme si laiky z pohledu

některých teologů 20. století a především z pohledu dokumentů II. Vatikánského koncilu. Také se podíváme, jak na laiky pohlíží církevní právo.

Cílem práce je ověřit, zda to, co se v salesiánských dokumentech píše o laicích a jejich zapojení v salesiánské pastoraci, platí i v salesiánských komunitách v ČR. Abychom se o toto ověření mohli pokusit, je součástí této práce také její výzkumná část.

Poslední kapitolu práce věnujeme kvantitativnímu výzkumu. Po krátkém teoretickém úvodu stanovíme hypotézy, které ve výzkumu ověříme.

1 Výchovně pastorační společenství a Salesiánský výchovně pastorační projekt se zřetelem na participaci laiků

V této kapitole přiblížíme pojmy VPS a SVPP. Budeme vycházet zejména z dokumentu 24. GK z roku 1996, který má název Salesiáni a laici. Tento dokument hovoří o situaci v salesiánských komunitách, o potřebě VPS a udává kroky potřebné k jejímu dobrému fungování. Dalším pramenem bude knížka Salesiánská pastorace mládeže, kterou vydal odbor pro salesiánskou pastoraci hlavní rady SDB.

V salesiánských stanovách mluví o VPS 47. článek, který má název *Výchovně společenství a laici, kteří se podílejí na naší práci.*

„V našich domech uskutečňujeme výchovně a pastorační společenství. Toto v rodinné atmosféře strhuje s sebou mladé i dospělé, rodiče i vychovatele do té míry, že je schopno vytvářet zkušenost Církve, jež je znamením Božího záměru.

V tomto společenství laici, podílející se na naší práci, přinášejí originální přínos svých zkušeností a svých modelů života. Vítáme a podporujeme jejich spolupráci a nabízíme jim poznat a hlouběji si osvojit salesiánského ducha a uplatňovat preventivní systém v praxi.

Každého podporujeme v duchovním růstu a tomu, kdo se cítí povolán, nabízíme, aby sdílel naše poslání v Salesiánské rodině.“¹

Tento článek stanov nám také nastiňuje důležité prvky, které budou obsahem následujících kapitol. Jedná se především o salesiánskou rodinu a salesiánského ducha, jehož součástí je i preventivní systém.

1.1 Výchovně pastorační společenství

Na tomto místě vysvětlíme pojem VPS, popíšeme jeho historický vývoj a přiblížíme pojem animace VPS.

¹ S 47.

1.1.1 Co je to VPS?

VPS je společenství lidí, kteří působí ve výchově a evangelizaci mládeže, zvláště té nejchudší. Toto společenství tvoří řeholníci i laici, mladí i dospělí, rodiče, vychovatelé, muži i ženy dobré vůle.²

Abychom lépe pochopili, co to Výchovně pastorační společenství je, objasníme tato tři slova, jak nám je představuje Odbor salesiánské pastorace mládeže ve svém dokumentu.

Komunita je společenství lidí, které pojí něco společného. V našem případě je to výchova a pastorace, starost o mladé lidi, kteří potřebují pomoc. Tuto komunitu tvoří mladí i dospělí, rodiče, vychovatelé i děti. Tedy všichni ti, kteří se nějakým způsobem podílejí na jejím fungování.

Výchova patří mezi nejsilnější prvky socializace. Hlavním nástrojem výchovy jsou hodnoty. Skrze ně a skrze blízké vztahy se dospělí snaží dětem a mládeži pomoci v hledání jejich životní cesty, doprovázet je a vytvářet dobré podmínky k rozvoji jejich osobností.

Pastorace je soubor činností, díky nimž církve realizuje svoje poslání dovnitř i navenek. Pastoračním se toto společenství nazývá proto, že vede mladé k setkání s Kristem a církví. Mladí lidé zde mají možnost poznat hodnoty lidského křesťanského společenství s Bohem i s druhými.³

1.1.2 Historický vývoj VPS

Don Bosco, zakladatel salesiánů, již jako malý chlapec projevoval svoje animační nadání, když pro svoje kamarády pořádal o nedělích zábavné odpoledne, kde nechyběla modlitba a výuka katechismu.⁴ Vytvářel skupiny, do jejichž chodu se snažil zapojovat druhé. Stejně tak se mu to dařilo, když jako mladý kněz vytvářel skupinu spolupracovníků Oratoře sv. Františka Saleského. Zapojoval církevní osoby i laiky, muže i ženy. Jeho předními spolupracovníky byli mladí lidé, kteří s ním již nějakou dobu žili. Spolu s nimi pak založil Společnost sv. Františka Saleského a další větve

² Srov. CG 24 čl. 5.

³ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 52.

⁴ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 43-44.

salesiánské rodiny. Pomáhali mu s katechismem, s vyučováním chlapců i s udržováním pořádku. Don Bosco se jim za to odměňoval svojí starostí o ně, o jejich duchovní život.⁵

1.1.3 Animace VPS

Termín *animace* pochází z latinského slova „*anima*“ - duše. Jeho český překlad by tedy mohl být „*oduševňování*“. Animace je výchovná metoda používaná při práci s dospívajícími lidmi a je založena na nedirektivních metodách. Předkládá velké množství přiměřených, zajímavě strukturovaných pozitivních možností seberealizace.⁶

VPS je živý organismus, který existuje v míře, v jaké roste a rozvíjí se. Právě na toto rozvíjení svého života má dbát. Základní úlohou realizace VPS je tedy její animování. Znamená to starost o realizování opravdové rodiny, ve které všichni mají podíl na stejném výchovně-pastoračním projektu. Každý má přinášet svůj originální příspěvek a navzájem se podporovat v růstu.⁷ 24. GK říká, že animace VPS nemůže být jenom dílem salesiánské komunity, ale vyžaduje i přínos laiků.⁸

Komunita salesiánů, jak píší stanovy, má být animačním jádrem VPS.⁹ Jejím úkolem je rozvíjet charisma dona Bosca, být svědkem řeholního života.¹⁰ 24. GK udává animační úkoly salesiánské komunity ve VPS. Tato komunita má být středem společenství, vydávat svědectví o tom, že Bůh je pro ni na prvním místě a zaručovat, aby charisma dona Bosca bylo stále živé. Dále pak je jejím úkolem přijímat a zvat laiky k účasti na duchu i poslání dona Bosca a podporovat salesiánskou i duchovní formaci.¹¹ Před 24. GK komunita přebírala zodpovědnost za prostředí a výchovné dílo výlučně sama a laici jí podle potřeby pomáhali. Dnes je jejím úkolem zvat laiky, aby na této zodpovědnosti měli svoji účast a převzali svoji specifickou úlohu v rámci VPS.¹²

Laici vnáší do VPS a do jejího výchovného poslání konkrétní model života, který prožívají nejen v rodině a v zaměstnání, ale i ve vlastním společenském a politickém

⁵ Srov. CG 24 čl. 70-72.

⁶ Srov. PRŮCHA, J., et. al. *Pedagogický slovník*, s. 21.

⁷ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 55-56.

⁸ Srov. CG 24 čl. 40.

⁹ Srov. S 47.

¹⁰ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 56.

¹¹ Srov. CG 24 čl. 159.

¹² Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 57.

prostředí. Mladí lidé, kteří navštěvují salesiánské pastorační aktivity, tak před sebou mají osoby zasvěcené i osoby žijící v manželství či prožívající svůj život jako svobodní.¹³

24. GK mluví také o přítomnosti žen ve VPS. Don Bosco se za svého života věnoval pouze chlapcům. Děvčatům se věnovaly sestry FMA. V současné době však střediska a oratoře navštěvují chlapci i děvčata společně a potřebují mít před sebou jak mužský, tak ženský model identifikace.¹⁴

Na animování VPS se tedy podílí všechny její složky. Některé však mají specifickou úlohu podněcovat příspěvek ostatních. Tyto složky pak tvoří animační jádro VPS. Důležitým členem tohoto animačního jádra je salesiánská komunita už z titulu svého zasvěceného a salesiánského povolání. Dalšími členy jsou pak laici, především ti, kteří se ztotožňují se salesiánským duchem a posláním a odpovědně plní svoje úlohy ve VPS.¹⁵

24. GK hovoří o zvláštní zodpovědnosti ředitele salesiánské komunity za VPS. Ředitel komunity je za toto společenství první zodpovědný. Dokument 24. GK vymezuje řediteli úkoly, které vůči VPS má. Ředitel má vést salesiány i laiky a snažit se vytvářet jednotu díla. Komunikovat s provinciálem a jeho radou, podporovat vztahy mezi lidmi a snažit se udržet spojení mezi salesiánskou komunitou a VPS.¹⁶ V dalších dokumentech se hovoří, že ředitel má za sebou komunitu, zejména radu komunity, která mu pomáhá a spolupracuje s ním na jeho zodpovědnosti hlavního animátora VPS.¹⁷

Dále 24. GK hovoří o radě VPS. Každé VPS má mít svoji radu a tato rada se skládá ze salesiánů a laiků a je zodpovědná za celé dílo. Uvnitř díla však může existovat i více VPS. Abychom si to dokázali lépe představit, uvedeme příklad, jak by podle salesiánských dokumentů mělo VPS fungovat. Představme si komunitu složenou ze salesiánů, kteří se podílí na činnosti střediska mládeže, farnosti a učiliště. Každý z těchto sektorů tvoří samostatné VPS. Kromě těchto samostatných VPS existuje i VPS celého díla, do kterého patří všichni ti, kdo se podílí na fungování jednotlivých sektorů, ale i ti, kteří farnost, středisko či učiliště navštěvují. Každý z jednotlivých sektorů díla má svoji radu, kterou tvoří vybraní zástupci salesiánů a laiků, pracující v konkrétním

¹³ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 57.

¹⁴ Srov. CG 24 čl. 166, 177-179.

¹⁵ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 58-59.

¹⁶ Srov. CG 24 čl. 172.

¹⁷ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 60.

sektoru. Ředitel komunity má být členem této rady a zároveň předsedá radě celého díla. Tuto radu díla tvoří volení zástupci z rad jednotlivých sektorů.¹⁸

1.2 Salesiánský výchovně pastorační projekt

Tato podkapitola nás seznámí s podstatou SVPP, jeho charakteristikami a dimenzemi.

1.2.1 Co je to SVPP?

24. GK mluví o tom, že Salesiánský výchovně pastorační projekt je dějinný prostředek a operativní nástroj salesiánského poslání v různých kulturách a měl by být v každém salesiánském díle.¹⁹ Jak říkají pravidla salesiánů, tento projekt by měl být vypracovaný celým VPS a v duchu preventivního systému.²⁰

SVPP je projevem projektové mentality, která má provázet rozvoj poslání v provinciích i v jednotlivých dílech. Je projevem společného uvažování a průvodcem procesu růstu, který se snaží začlenit salesiánské poslání do určitého kontextu.²¹

1.2.2 Charakteristiky SVPP

Charakteristiky SVPP i jeho dimenze nám předkládá ve svém dokumentu odbor pro Salesiánskou pastorační mládež, v čele se salesiánem donem Domenechem.

Ústřední postavení osoby mladého člověka je důležitým bodem dynamismu SVPP. Tento projekt vede a usměrňuje výchovný proces a naznačuje strategické aspekty činnosti na oživení hodnot a postojů nabídky křesťanského života.

Komunitní skutečnost. SVPP je procesem zapojování všech členů VPS do jeho tvorby a realizování.

¹⁸ Srov. CG 24 čl. 171-172.

¹⁹ Srov. CG 24 čl. 5.

²⁰ Srov. P 4.

²¹ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 29.

Organická jednota. SVPP vyjadřuje jednotu různých cílů, zásahů a činností mezi sebou propojených a zaměřených ke stejnému cíli. Tato organičnost se vyjadřuje čtyřmi dimenzemi SVPP. Jedná se o výchovně-kulturní dimenzi, o dimenzi evangelizace a katechizace, o dimenzi povolání a o dimenzi zkušenosti sdružování.²²

1.2.3 Dimenze SVPP

Všechny čtyři dimenze SVPP tvoří jednotu. Každá do celku přináší svoji specifickou, ale také od těch druhých přijímá určitá usměrnění a některá originální zdůraznění.

Výchovně-kulturní dimenze vyjadřuje ústřední postavení osoby mladého člověka. Toto postavení je začleněné do lidské komunity, která působí na určitém území. Úkolem je rozvíjet osobu, která je schopná kvalitně prožívat svůj život. Je třeba upřednostnit některé volby, podporovat v mladém člověku proces osobního a sociálního růstu, dbát na kritické a tvořivé přijímání kultury, rozvíjet pedagogiku hodnot a zabezpečit výchovnou dynamiku předcházení těžkostem mládeže.²³

Dimenze evangelizace a katechizace. Evangelizační a katechizační činnost je základní náplní salesiánského poslání.²⁴ V perspektivě výchovy, která evangelizuje a evangelizace, která vychovává, je konečným cílem procesu syntéza víry a života. Je třeba postarat se o to, aby výchovné prvky prostředí souvisely a byly otevřené evangeliu. Je třeba podporovat rozvoj náboženské dimenze osoby v mladých lidech, zejména prostřednictvím výchovy postojů a kritického náboženského formování. Je také úkolem poskytnout první evangelizaci, která pomáhá prožívat opravdivý zážitek víry prostřednictvím představení osoby Ježíše Krista, kontaktem s Božím slovem či s liturgií.²⁵

Dimenze povolání. Jedná se o pastorační povolání, která je založená na kvalitě povolání vychovatelů a je začleněná do procesu výchovy k víře. Pastorační povolání pomáhá mladým lidem zaujmout postoj ochoty a velkodušnosti vzhledem ke svému

²² Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 30-31.

²³ Srov. tamtéž, s. 31-35.

²⁴ Srov. S 34.

²⁵ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 35-38.

budoucímu povolání. Je třeba, aby tato nabídka byla zaměřena na každého jednotlivce individuálně a zvláštním způsobem sladěná s rodinou, místní církví i se skupinami salesiánské rodiny.²⁶

Dimenze zkušenosti sdružování patří mezi základní charakteristiky salesiánské výchovy. Požadavek na prostředí spoluúčasti a přátelských bratrských vztahů klade i preventivní systém. Rozvíjí se tak schopnost přijímat a hluboce prožívat hodnotu druhého a hodnotu společenství. Je třeba nabízet mladým lidem aktivity pro různé věkové kategorie, které odpovídají zvláštním potřebám jednotlivých skupin věku. Tyto aktivity vede animátor, který povzbuzuje formování skupin, pomáhá členům a podporuje komunikaci skupiny.²⁷

Tyto čtyři uvedené dimenze tvoří jednotu a vnitřní dynamiku salesiánské pastorace. Jejich vzájemný vztah a jednota se musí vyjádřit v SVPP všech děl provincie. Každé dílo ale může zároveň různě pastoračně hierarchizovat tyto dimenze. Ve farnostech bude větší důraz kladen na evangelizaci a katechizaci, ve školách zase na výchovnou dimenzi. Vždy se ale musí uchovat jednota a úplnost celku.²⁸

1.3 Díla salesiánské pastorace

V salesiánské pastoraci existují různé činnosti a díla. Obecně by se dalo říci, že salesiánské poslání je realizováno tam a takovým způsobem, aby to co nejlépe odpovídalo potřebám těch, kterým se salesiáni věnují.²⁹ Již od dob dona Bosca se však vytvářela tradiční místa a formy přítomnosti salesiánského díla. Prvním a základním místem salesiánské pastorace byla pro dona Bosca oratoř, kterou založil a rozvíjel v turínské čtvrti Valdocco. Tato první oratoř se stala trvalým kritériem salesiánské činnosti. Stanovy toto kritérium popisují jako otevřený **domov**, **farnost** zprostředkující evangelium, **školu** připravující na život a **hřiště**, kde mladí lidé mohou potkávat přátele a dobře se bavit.³⁰

²⁶ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 38-42.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 42-45.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 45-46.

²⁹ Srov. S 41.

³⁰ Srov. S 40.

Kromě oratoře nám stanovy a pravidla uvádějí i další činnosti a díla. Je to *škola*, která je lidová a vede člověka k všestrannému rozvoji. *Konvikt a penzionát*, které poskytují službu mladým bez rodin nebo s rodinami příliš vzdálenými. Dále *misie, farnosti* či *sdělovací prostředky*.³¹

Ne všechny činnosti a díla, která představují stanovy a pravidla, fungují v každé zemi, kde salesiáni působí. Nejinak je tomu i u nás v ČR. Nyní si představíme dvě nejčastěji zastoupená díla u nás. Jsou to střediska mládeže a farnosti.³² Odbor pro pastorační mládeže ve svém dokumentu udává, jak by měla vypadat VPS a její animace v jednotlivých dílech. Proto v následujících odstavcích budeme uvádět především myšlenky a názory tohoto dokumentu.

1.3.1 Středisko mládeže - oratoř

Již za časů dona Bosca existovaly různé oratoře. Známa byla především římská oratoř sv. Filipa Neriho nebo oratoř dona Cocchiho. Zde se don Bosco inspiroval. Oratoř sv. Františka Saleského se ale od těch známých lišila, protože ji don Bosco upravil a přeměnil některé její prvky. Utvořil oratoř nadfarní pro hochy bez farností. Do té doby oratoře fungovaly pro členy farnosti. Přijímal hochy chudé a opuštěné, věnoval jim svůj čas a nezakazoval jim bavit se a hlučet.³³

Odbor pro salesiánskou pastorační mládeže udává šest základních transformací, kterými don Bosco odlišil oratoř sv. Františka Saleského od jiných známých oratoří.

Jedná se o transformaci od služby vyučování katechismu k přítomnosti a účasti na životě mladého člověka; od omezeného času k plnému času, který zabíral celou neděli a prodlužoval se i činnostmi ve všední dny; od programu omezeného na katechismus k programu výchovně-pastoračnímu, celistvému, který zahrnoval i hry, divadlo a další zájmy; od instituce zaměřené na dospělé ke komunitě chlapců, kteří chtějí být spolu; od zaměření na program k zaměření na osobu; od farního charakteru k charakteru misionářskému. Takto se dá charakterizovat oratoř dona Bosca.³⁴

Uvažování některých generálních kapitol (GK 20., GK 21., GK 23.) vedlo k některým podstatným charakteristikám dnešních středisek mládeže. Jedná se o prostředí širokého přijímání, které je otevřené pro mladé nejrůznějšího zaměření,

³¹ Srov. P 11-35.

³² Srov. Co děláme in *Salesiáni dona Bosca* [online].

³³ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 140.

³⁴ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, str. 67.

nabízí pestrý program a rozvíjí osobní vztahy mladých lidí. Toto prostředí má program misionářské evangelizace, který je zaměřený a přizpůsobený zvláště těm nejbližším mladým. Také se jedná o křesťanskou přítomnost v mladém světě a v občanské společnosti. Stojí na hranici mezi náboženským a civilním, mezi sekulárním a církevním.³⁵

VPS střediska mládeže je schopné mladým lidem poskytnout co nejrozsáhlejší možnou zodpovědnost po boku dospělých vychovatelů. Za animaci VPS střediska mládeže je zodpovědná především komunita salesiánů. Specifickou úlohu zde má ředitel střediska mládeže. Nedílnou součástí animace VPS jsou pak dospělí lidé i mladí animátoři, kteří přijímají výchovnou nabídku střediska a dávají impulz jejímu realizování. Jsou styčnými body pro mladá.³⁶

1.3.2 Farnost

Farnost je společenství křesťanů, které je pod vedením diecézního biskupa svěřené do pastorační péče faráři.³⁷ Salesiánská farnost je zaměřená na mladé lidi, na lidové prostředí a je animovaná salesiánskou komunitou.³⁸ Salesiáni, kteří přijímají od biskupa farnost, mají tuto úlohu převzít v plné spoluzodpovědnosti s laiky.³⁹

Animační jádro VPS salesiánské farnosti tvoří salesiánská komunita v čele se svým ředitelem. Zvláštní zodpovědnost pak má farář, který je zodpovědný za poslání farnosti. Součástí animačního jádra je také pastorační rada a různé komise a výbory, tvořené aktivními laiky.⁴⁰

1.4 Role laika ve VPS

Zapojení laiků do salesiánského díla je postupná cesta. Rozvíjí se od sympatie až po zájem o lepší poznání salesiánského ducha. Podobně je to i s účastí laiků na salesiánském poslání. Od jednoduché přítomnosti toho, kdo poskytuje svoji službu, přes spolupráci vyplývající z pracovních důvodů nebo ze svobodného rozhodnutí až po

³⁵ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 68.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 69-73.

³⁷ Srov. CIC kán. 515 §1.

³⁸ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 92.

³⁹ Srov. CG 20 čl. 416.

⁴⁰ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 94-95.

spoluzodpovědnost za společné poslání. Salesiáni navazují vztahy s různými laickými spolupracovníky. S katolíky více či méně horlivými, s křesťany nekatolíky či s příslušníky jiných náboženství nebo i s laiky nábožensky lhostejnými. Čím dál více se spolu se salesiány angažují ve střediscích mládeže, ve farnostech či ve školách mladí lidé. Jsou animátory skupin, zástupci tříd ve škole nebo jsou zodpovědní za různé pastorační či kulturní iniciativy.⁴¹

Don Bosco a salesiáni se snažili do výchovy mládeže zapojit nejrůznější lidi. Toto zapojení mělo svůj vývoj. Nyní se podíváme na kapituly, které se tímto zapojením zabývaly.

19. GK, která se odehrála v roce 1965, pohlížela na laiky ještě zdrženlivě. Dovolila sice přijmout několik laiků jako externí učitele, vybraných mezi nejlepšími chovanci a spolupracovníky, ale salesiáni si ponechali klíčové úlohy. Mimořádná 20. generální kapitula v letech 1971-1972 promýšlela závěry II. vatikánského koncilu a hledala „široké sjednocení apoštolských sil v rozčleněné a různorodé jednotě rodiny“⁴² 21. GK z let 1977-1978 předložila salesiánské rodině výzvu k evangelizaci. Komunita tak má podle kapituly být pojímána jako animátorka VPS a v ní s laiky spolupracovat na realizaci SVPP. Tuto otevřenost potvrdila 22. GK v roce 1984 schválením definitivního textu stanov. 23. GK dává v roce 1990 úkol vypracovat Projekt laici, který je v roce 1996 vypracován 24. GK.⁴³ V pohledu kapitul můžeme vidět posun od zdrženlivého pohledu 19. GK až k výzvě otevřené spolupráce s laiky. Zlomovým okamžikem byl bezesporu II. Vatikánský koncil, který částečně překonal zdůrazňování rozdílu mezi kleriky a laiky.

24. GK udává čtyři důvody, proč je role laika uvnitř VPS důležitá. Jeden z těchto důvodů je *antropologický*, protože výchova je činnost sekulární, sdílená také těmi, kteří vycházejí z jiného náboženství. Další je *eklesiologický* důvod, protože všichni pokřtění jsou povoláni k přijetí evangelizujícího poslání církve, *charismatický* důvod, protože laici lépe vyjadřují sekulární rozměr poslání dona Bosca, *profesionální, výchovný a pastorační* důvod, protože četní laici mají kompetence a schopnosti na úrovni profesionální, výchovné a pastorační.⁴⁴

Laik, který se podílí na salesiánském poslání, by měl mít určité základní vlastnosti. Mezi nimi by neměla chybět věrnost zásadám, výchovný postoj a citlivost pro

⁴¹ Srov. CG 24 čl. 21-24.

⁴² CG 20 čl. 152.

⁴³ Srov. CG 24 čl. 83.

⁴⁴ Srov. tamtéž, čl. 162.

podmínky mládeže, sympatie pro dona Bosca a jeho výchovnou metodu a otevřenost transcendentnu. Aby se laik mohl dobře zapojovat a přebírat odpovědnost, je dobré, aby měl určitá kritéria růstu - lidskou zralost, výchovné kompetence, salesiánskou identitu a křesťanské svědectví.⁴⁵

1.5 Oblasti úsilí stanovené 24. GK

24. GK se zamýšlí nad novými požadavky. Vybízí, mimo jiné, k soustředění pozornosti na nový vztah salesiánů a laiků a k závazku místní i provinciální komunity k realizování tohoto nového vztahu ve výměně s různými skupinami laiků, zvláště se členy salesiánské rodiny. 24. GK říká, že tento nový vztah se má uskutečňovat prostřednictvím vzájemně nezávislých procesů a strategií. Jedná se o upřímné **zapojení** salesiánů a laiků, které dozraje v konkrétní a účinnou **spoluzodpovědnost** se vzájemnou **komunikací**. To vše bude zkvalitňováno vhodným a vzájemně se doplňujícím **formováním**.⁴⁶

V následujících odstavcích uvedeme podrobněji čtyři výše zmíněné požadavky 24. GK. V dokumentu této kapituly se uvádí u každého požadavku cíl, směrnice a závazky, které jsou na místní, provinciální i světové úrovni. Protože naše práce zkoumá jednotlivé komunity, zaměříme se jen na závazky pro místní úroveň.

1.5.1 Rozšíření zapojování

Don Bosco od počátku zapojoval do svého poslání mnoho laiků. I dnes je toto zapojování skutečností, přestože se jedná o zapojení profesionální nebo příležitostné. Je třeba rozšířit a zkvalitňovat toto zapojení laiků, kteří jsou ochotní vstoupit do salesiánského hnutí. 24. GK si k tomuto bodu stanovuje za cíl „*přejít od prostého přijímání laiků k účinnému ocenění jejich osobitého přínosu ve výchově a pastoraci.*“⁴⁷

Směrnice

Snaha o rozšíření zapojení laiků je věcí všech, kdo již sdílejí ducha a poslání dona Bosca. Zvláštní zodpovědnost zde ale mají salesiáni. Je třeba věnovat pozornost

⁴⁵ Srov. CG 24 čl. 164.

⁴⁶ Srov. tamtéž, čl. 106.

⁴⁷ Tamtéž, čl. 108.

především salesiánům spolupracovníkům a laikům salesiánského hnutí. Mladí lidé, kromě toho, že jsou adresáty, jsou i aktivními subjekty a je třeba je zvát k většímu zapojení. Týká se to i laiků jiných vyznání i nepraktikujících a nevěřících. Jejich spoluúčast bude platná, i když částečná.

Závazky

Úkolem místní komunity je podporovat spolu s laiky znalost rysů salesiánského ducha zejména studiem a zkušenostmi na formačních dnech či oslavách svátků. Dále má brát v úvahu přínos rodičů a mladých rodin a podporovat je ve vytváření spolků a sdružení, které mohou obohatit výchovné poslání dona Bosca.⁴⁸

Ve VPS každého díla je prostor pro laiky. Otázkou je, zda tento prostor laici dostávají a pokud ano, zda ho využívají. Mohou existovat místa, kde laici jsou konzumenty a vyhovuje jim to. Také existují místa, kde by se laici rádi zapojili, ale nemají možnost. Ideálním řešením je VPS, která laikům dává dostatečný prostor.

1.5.2 Podpora spoluodpovědnosti

Zapojení laiků do salesiánského poslání zvyšuje podíl spoluodpovědnosti. Nestačí jen jednoduché zapojování, ale je třeba i uvědomovat si důležitost spoluodpovědnosti. Tato spoluodpovědnost má být vyjádřena dialogem, týmovou prací a organizací struktur. Projevuje se především ve VPS a jeho strukturách řízení a animace. Cíl, který si 24. GK klade je *„podporovat zkušenosti, postoje, operativní procesy a struktury spojené se spoluodpovědností, které pomáhají společenství a spoluúčasti na duchu a poslání dona Bosca.“*⁴⁹

Směrnice

Účinným místem uskutečňování spoluodpovědnosti laiků je VPS, ve kterém salesiáni i laici spolu prožívají zkušenost společenství a pracují na tvorbě a realizaci SVPP. Je třeba podporovat dialog o obsahu a motivacích výchovně pastorační práce; práci ve skupině, zejména plánováním cílů a termínů; integraci mezi požadavky výchovné a pastorační činnosti a rodinného, politického či společenského života; určení

⁴⁸ Srov. CG 24 čl. 109-115.

⁴⁹ Tamtéž, čl. 118.

role a funkce salesiánů a laiků, se zvláštní pozorností na mladší laiky a členy salesiánské rodiny.

Účinnou formou spoluodpovědnosti pro laiky, především pro mladé, je voluntariát.⁵⁰

Závazky

Komunita salesiánů má upevnit VPS tak, aby všichni členové měli aktivní účast na vypracování a hodnocení SVPP. Laici mají mít možnost podílet se na rozhodujících úkolech a kompetentní laici přijmout řídicí odpovědnost. Místní komunita má být také otevřena těm, kdo uvažují o službě voluntariátu, nebo se z ní vrátili a nabídnout jim návrh na vstup do jedné ze skupin salesiánské rodiny.⁵¹

Je správné, jestliže laici mají ve VPS svůj prostor. Tento prostor však nesmí být nijak snižován či omezován jen na prosté plnění úkolů, které jsou jim svěřeny. Laici mají mít za konkrétní aktivity zodpovědnost.

1.5.3 Zhodnocení komunikace

Rozšířené zapojování a rozvoj spoluodpovědnosti vyžadují schopnost komunikace jak v komunitách, tak ve vztahu mezi salesiány a laiky. Komunikace je od poslání v salesiánském duchu neodmyslitelná a vyžaduje působení a apoštolské nasazení vychovatelů. Jako cíl si 24. GK dává „*správně ocenit komunikaci ve všech jejích formách a výrazech: mezosobní a skupinovou komunikaci, vytváření poselství, kritické a výchovné používání hromadných sdělovacích prostředků*“.⁵²

Směrnice

Komunikace uvnitř VPS, se Salesiánskou rodinou a s jinými skupinami se stává vhodnou příležitostí, jak společně rozvíjet schopnosti vztahů a spoluúčasti. Křesťanská víra je vlastně komunikativní. Je nasloucháním a odpovědí na Slovo. Aktivní animující působení salesiánů a laických vychovatelů uprostřed mladých lidí je dobrou formou výchovné a evangelizační komunikace. Je třeba pečovat o dva aspekty, potřebné

⁵⁰ Dobrovolná služba vykonávaná na plný úvazek po určité období. V ČR se o salesiánský voluntariát stará SADBA (Salesiánská asociace Dona Bosca).

⁵¹ Srov. CG 24 čl. 119-124.

⁵² Tamtéž, čl. 129.

k tomu, abychom se stali dobrými komunikátory. Jde o osvojení přiměřených kulturních a duchovních postojů a nabytí kritických schopností a technik, které umožňují účinnou komunikaci. Laici zde mají zvláštní postavení, protože jsou blíže mladým lidem. Jejich jazyk je bližší běžným životním situacím a lépe odpovídá současným potřebám lidí a mládeže.

Závazky

Úkolem komunity je podporovat komunikaci spolubratrů, plánování formativních setkání salesiánů a laiků, která budou zaměřená na osobní vztah, společenskou komunikaci a na jazyk mladých lidí. VPS má pečovat o otevřenější a obecnější styl meziosobní komunikace zejména využitím jazyka a pozitivního poselství moderní kultury. Je vhodné využívat existující informační prostředky, například Salesiánský magazín, ANS⁵³ či informační listy. Úkolem ředitele komunity je posílit komunikaci mezi jednotlivými skupinami salesiánské rodiny a podporovat společná setkávání.⁵⁴

Komunikace je důležitá lidská vlastnost a tam, kde vážne, jde jakákoliv práce těžko. Mohou existovat místa, kde všichni společně řeší problémy a spolupracují. Na druhé straně můžeme vidět i místa, kde každá složka VPS pracuje samostatně a komunikace vážne. Komunikace je důležitá nejen uvnitř jednotlivých složek VPS, ale také mezi všemi salesiány a laiky napříč celým společenstvím.

1.5.4 Zkvalitňování formace

Formování především vyžaduje, aby si komunity uvědomily nové aspekty vztahů mezi salesiány a laiky. Je třeba volit postupy, které jsou vhodné pro dobré uskutečňování těchto vztahů. Cílem 24. GK pak je „*projektovat cesty kvalifikovaného formování pro uskutečnění společného pastoračního poslání*“.⁵⁵

Směrnice

Je důležité, aby se formování stalo procesem stálým, procesem permanentní formace. 24. GK zde nabádá, že je třeba učinit salesiány a laiky schopnými obnovit

⁵³ Salesiánská informační agentura, podávající denně aktuální zprávy ze salesiánského světa.

⁵⁴ Srov. CG 24 čl. 130-135.

⁵⁵ Tamtéž, čl. 139.

pojetí vlastní identity povolání a specifických úkolů a dobře pochopit a prožívat salesiánskou spiritualitu. Salesiáni i laici musí získat odbornosti odpovídající době a prostředí, ve kterém působí. Život laika je povoláním a je třeba soustředit pozornost na povolání k rodinnému životu, na kulturní, sociální a politický kontext a také na hodnotu ženy.

Laici tvoří v salesiánském hnutí aktivní část svou účastí na salesiánském duchu, na sdílení výchovně pastorační práce a spoluodpovědnosti za poslání.⁵⁶

Závazky

Komunita salesiánů má z VPS učinit místo společného formování salesiánů a laiků. Učiní to zejména podporou programu formování salesiánů a laiků. Tato podpora bude uskutečňována v dialogu s laiky a program bude obsahovat studijní setkání, čas na modlitbu i odpočinek, vypracování pomůcek. Dále to učiní podporou *aggiornamenta*⁵⁷ a kvalifikační proces vypracování SVPP jako nástroje vzájemného formování.⁵⁸

Dříve možná stačilo k práci s mládeží nadšení a odhodlání. V poslední době se ale těžko nějaký pracovník či dobrovolník obejde bez patřičného vzdělání nebo alespoň pravidelného proškolení. Jedním z důvodů je to, aby bylo vyhověno zákonu. Na druhé straně je pro salesiánský způsob práce neméně důležitá formace salesiánská. Myslíme tím, aby laici, zapojení ve VPS, věděli o salesiánech, jejich zakladateli donu Boscovi, o salesiánském duchu, preventivním systému i o možnostech stát se členem salesiánské rodiny či salesiánského hnutí.

⁵⁶ Srov. CG 24 čl. 140-143.

⁵⁷ Proces přibližování současnému životu, zdnešňování.

⁵⁸ Srov. CG 24 čl. 144.

Exkurz Participace

Zapojování laiků do pastoračních aktivit salesiánů bychom mohli nazvat participací. Participace je odpovědná účast zainteresovaných na pravomoci rozhodovat o své přítomnosti a budoucnosti.⁵⁹ Tento pojem se používá ve smyslu zapojování a účasti dětí na programech, jejich přípravě a hodnocení ve školách či střediscích pro mládež. V našem kontextu si participaci představíme jako účast laiků na samotných programech, ale také na jejich plánování a hodnocení.

Užitečným nástrojem k rozpoznání úrovně participace je osmistupňový "žebříček participace" (*the ladder of participation*) R. Harta.⁶⁰ Skutečná participace podle Harta začíná ale až od čtvrté příčky, zatímco v prvních třech převládá spíše pasivní účast. Pro lepší zařazení do kontextu naší práce nahradíme slovo *účastníci* slovem *laici* a slovo *vedoucí* slovem *salesiáni*.

Žebříček participace:

Falešná participace

1. **Manipulace** (manipulation) – laici jsou pasivními recipienty rozhodnutí salesiánů. Často nerozumí důvodům, které rozhodnutím předcházely. Jde tedy spíše o uplatnění zájmů salesiánů než zájmů laiků. To platí i tehdy, když se jich salesiáni formálně ptají, co by laici chtěli dělat.
2. **Dekorace** (decoration) – laici se aktivně podílejí na programu, který připravili salesiáni, přitom však program nijak nemění a jejich informovanost je pouze částečná.
3. **Tokenismus** = formální participace (tokenism) – laici jsou aktivní při realizaci programů a jsou přítomni i při jeho přípravě. Jejich přítomnost je však pouze formální. Program ve skutečnosti zůstává plně v režii salesiánů.

⁵⁹ Srov. BECK, Ulrich. *Kinder der Freiheit*, s. 9-33 in KAPLÁNEK, M. Stupně participace In *Teologická fakulta JU* [online].

⁶⁰ Srov. Hart, R. A.: *Children's Participation. The theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. In VIDLÁKOVÁ, J. Podoby žákovské participace In *Metodický portál RVP* [online].

Skutečná participace

4. **Informovaná účast** (assigned but informed) – uvědomělá participace laiků na programu. Laici chápou celý program, jednotlivé aktivity i jejich smysl. Salesiáni jsou iniciátory, kteří nakonec sami o programu rozhodují, ale přitom vyslechnou a respektují názory laiků.
5. **Konzultace** (consulted and informed) – o programu rozhodují salesiáni až na základě konzultace s laiky, přičemž jejich názory nejen vyslechnou, ale také zohlední.
6. **Účast na rozhodování řízená salesiány** (leaders-initiated, shared decisions with participants) – laici se podílejí na rozhodování v oblastech předem vymezených salesiány. Názory laiků jsou nejen zohledňovány, ale laici se podílejí i na rozhodování.

Samospráva

7. **Samosprávné vedení** (participants-initiated and directed) – iniciátory a organizátory programu jsou sami laici, kteří jej sami organizují (zpravidla) po vzoru salesiánů. Na tomto stupni hrají salesiáni pouze podpůrnou roli.

Spolupráce

8. **Salesiáni jsou pozváni k účasti na rozhodování** (participants-initiated, shared decision with leaders) – fungující participace laiků, v jejímž rámci je salesiánům nabídnuta možnost spoluúčasti a spolurozhodování.

O úrovních participace přinese výsledky dotazníkové šetření provedené ve vybraných salesiánských komunitách v ČR.

2 Salesiánská rodina a salesiánské hnutí

Abychom mohli lépe proniknout do poznání VPS, považujeme za důležité představit salesiánskou rodinu. V naší práci není prostor ani úmysl představit všechny skupiny salesiánské rodiny. Proto se po širším představení zaměříme na ty skupiny, které považujeme za nejdůležitější a které v České republice působí.

2.1 Salesiánská rodina

Pojem rodina budeme chápat analogicky. Sociologický slovník rodinu definuje jako skupinu osob navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.⁶¹ V našem případě budeme pojem rodina chápat jako skupinu osob, která je spojena společným způsobem života. Tento společný způsob života zahrnuje salesiánského ducha a odkaz dona Bosca.

Salesiánská rodina je společenstvím pokřtěných a zasvěcených osob, které se dávají do služeb poslání církve s originalitou vlastního daru.⁶² Jak udávají Stanovy, apoštolát celé salesiánské rodiny je zaměřen především na chudou, ohroženou a opuštěnou mládež.⁶³

Otcem a zakladatelem salesiánské rodiny je don Bosco. Během studií teologie v Chieri a v teologickém konviktu v Turíně si všiml mnoha opuštěných hochů. Chlapci přicházeli do Turína z venkova, aby si našli práci a často končili na ulici. Právě těchto chudých a opuštěných hochů se don Bosco ujímal a spolu s dalšími dobrodinci a spolupracovníky jim nabízel ubytování, vzdělání a práci.⁶⁴

Don Bosco je zakladatelem tří hlavních složek salesiánské rodiny. Jsou jimi Salesiáni Dona Bosca (SDB), Dcery Panny Marie Pomocnice křesťanů (FMA) a Salesiáni spolupracovníci (ASC). Don Bosco je ustanovil za přímé dědice svého díla. Dále titul příslušnosti k salesiánské rodině náleží různým skupinám zasvěceného života, které vznikly po smrti dona Bosca z tvůrčí síly jeho charismatu.⁶⁵ Jsou to například

⁶¹ Srov. GEIST, B. *Sociologický slovník*, s. 344-355.

⁶² Srov. VIGANO, E. *Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca*, s. 10.

⁶³ Srov. S 26.

⁶⁴ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 111-141.

⁶⁵ Srov. VIGANO, E. *Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca*, s. 11.

Volontarie Dona Bosca (VDB) či Volontěři s Donem Boscem (CDB). Těchto skupin je v současné době celkem 28.⁶⁶

Termín *rodina* je v salesiánské tradici používán proto, aby zdůraznil vzájemná pouta, která jsou mezi jednotlivými skupinami.⁶⁷ Don Bosco vyhledával pomoc a podporu nejen duchovních a řeholních osob, ale i žen a mužů laiků.⁶⁸ Každému nechává jeho specifickou kněžskou, laickou nebo řeholní spiritualitu.⁶⁹ „*Jednota salesiánské rodiny roste s chápáním společného poslání a přitom vychází ze specifického povolání každého jednotlivce.*“⁷⁰

Salesiánská rodina se inspičuje humanismem sv. Františka Saleského (odtud název Salesiáni). Kritériem příslušnosti k salesiánské rodině je pastorační láska, která je zaměřena zvláště na chudou a opuštěnou mládež a lidové vrstvy.⁷¹ „*Salesiánská rodina neexistuje sama pro sebe, ale je zde proto, aby v církvi a ve světě plnila svěřené poslání sloužit především mladým lidem a chudým.*“⁷²

2.1.1 Salesiáni Dona Bosca

Salesiáni Dona Bosca (Společnost sv. Františka Saleského, dále jen SDB) je kongregace katolické církve. Tuto kongregaci založil v roce 1859 v Turíně italský kněz don Bosco. Skládá se z kleriků a laiků⁷³, kterým se říká koadjutoři.⁷⁴ K sedmnácti zakládajícím členům se rychle přidávali další a společnost sv. Františka Saleského se rozšiřovala nejen početně, ale od roku 1963 i na další místa nejen v Itálii.⁷⁵ V roce 1875 se salesiáni vydávají do Patagonie v Jižní Americe na první misijní výpravu a kongregace se stává celosvětovou.⁷⁶

28. září 1927 pod vedením kněze Ignáce Stuchlého začalo salesiánské dílo i v naší vlasti.⁷⁷ Během 2. světové války a období komunismu si prošlo mnoha útrapami

⁶⁶ Srov. Groups in the family In *Salesians of don Bosco* [online].

⁶⁷ Srov. VIGANO, E. *Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca*, s. 11.

⁶⁸ Srov. VECCHI, J. E. *Charta poslání salesiánské rodiny*, s. 10.

⁶⁹ Srov. VIGANO, E. *Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca*, s. 32.

⁷⁰ CG 24 čl. 48.

⁷¹ Srov. VIGANO, E. *Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca*, s. 12-14.

⁷² Tamtéž, s. 30.

⁷³ Srov. S 4.

⁷⁴ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 271-274.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 316-319.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 369.

⁷⁷ Srov. KRÍŽKOVÁ, M. R. *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 24.

a v roce 1990 se salesiánský život rozvinul naplno. V současné době mají salesiáni v ČR 17 komunit a jednu komunitu v Bulharsku.⁷⁸

Salesiáni Dona Bosca mají v salesiánské rodině zvláštní odpovědnost: udržovat jednotu ducha a podněcovat dialog a bratrskou spolupráci.⁷⁹ Hlavní představený salesiánů je i hlavním představeným celé salesiánské rodiny.⁸⁰

2.1.2 Dcery Panny Marie Pomocnice křesťanů

Dcery Panny Marie Pomocnice křesťanů (dále jen FMA) je řeholní společenství žen v katolické církvi, které bylo založeno v Itálii. Zakladatelem byl don Bosco spolu s Marií Dominikou Mazzarellovou. V té době nebyl nikdo, kdo by se staral o děvčata stejně jako se don Bosco staral o chlapce. V Mornese Marie Dominika Mazzarellová učila dívky šít a don Bosco jim nabídl, zda se nechtějí stát řeholnicemi. 5. srpna 1872 prvních patnáct sester složilo první sliby a zvolili si Marii Dominiku za svoji představenou.⁸¹ Když v roce 1881 zemřela, působilo již 166 sester ve 26 domech.⁸²

Myšlenka na příchod sester do naší vlasti se zrodila již v roce 1927 při příchodu salesiánů. Historické události to ovšem nedovolily a několik prvních českých sester odešlo do Itálie a potom do misií. První noviciát FMA začal u nás v roce 1978 po obdržení souhlasu z Říma. Sestry patřily pod polskou provincii.⁸³ Od roku 1995 byla zřízena Česko-Litevská provincie, která měla status vizitatorie a v roce 2009 získala status inspektorie. V současné době je v ní 39 sester salesiánek.⁸⁴

Hlavním posláním sester je výchova mládeže se zvláštním zaměřením na děvčata na okraji společnosti.⁸⁵

2.1.3 Salesiáni spolupracovníci

Don Bosco byl již od počátku svého díla obklopen mnohými lidmi, kteří mu pomáhali. V sedmdesátých letech 19. století napsal, že dějiny salesiánských spolupracovníků (dále jen ASC) sahají do roku 1841, kdy začal se shromažďováním

⁷⁸ Salesiánské komunity v ČR a Bulharsku In *Salesiáni dona Bosca* [online].

⁷⁹ Srov. S 5.

⁸⁰ Srov. VIGANO, E. *Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca*, s. 33.

⁸¹ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 321-330.

⁸² Chi siamo, date importanti In *Figlie di Maria Ausiliatrice* [online].

⁸³ Srov. KŘÍŽKOVÁ, M. R. *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 160-162.

⁸⁴ Srov. Kde jsme In *Dcery Marie Pomocnice* [online].

⁸⁵ O nás In *Dcery Marie Pomocnice* [online].

chudých a opuštěných chlapců v Turíně. Don Bosco všechny ty, kteří mu pomáhali, nazýval dobrodinci, podporovatelé či spolupracovníci Kongregace sv. Františka Saleského.⁸⁶ Byl to zejména don Guala a don Cafasso, pod jejichž vedením prožil don Bosco první tři roky kněžství.⁸⁷ V neposlední řadě to byla i jeho matka Markéta a kněz don Borel. V prvním textu stanov Společnosti sv. Františka Saleského byla kapitola o externích salesiánech ve světě. Příslušná Kongregace pro biskupy a řeholníky však dona Bosca přiměla k vypuštění této kapitoly a to ho přivedlo na myšlenku založit ASC.⁸⁸ Stalo se to v roce 1876, kdy papež Pius IX. schválil sdružení.⁸⁹ V roce 2007 bylo *Sdružení salesiánských spolupracovníků* přejmenováno na *Sdružení salesiánů spolupracovníků*, současně bylo schváleno i nové znění stanov.⁹⁰

Při příchodu salesiánů do Čech hráli významnou roli lidé, kteří jim pomáhali, zejména Mons. Augustin Štancl. Jednalo se převážně o dobrodince, kteří svým jménem a svými finančními dary pomáhali v rozvoji salesiánského díla u nás. Tito lidé ale nepatřili do sdružení salesiánských spolupracovníků.⁹¹ Po schválení nových stanov v letech 1971-1972 se text dostal i k nám a začalo se formovat ASC. První spolupracovnícký slib se skládal v roce 1976. Sdružení se postupně z Prahy rozrůstalo do dalších míst, kde salesiáni působili.⁹² V současné době je u nás téměř 600 členů ASC v 31 společenstvích.

Stanovy a pravidla Sdružení salesiánů spolupracovníků hovoří, že členové mají prožívat víru v sekulárním prostředí a vytvářet živé společenství s ostatními členy salesiánské rodiny.⁹³ Svůj apoštolát mají realizovat především plněním každodenních povinností, věnovat privilegovanou pozornost mládeži, podporovat a bránit hodnotu rodiny a budovat ji jako domácí církev.⁹⁴ Stanovy a pravidla však udávají ideální obraz salesiána spolupracovníka. Mnoho salesiánů spolupracovníků dobře vychovává svoje děti, ale jiné aktivity by byly nad rámec jejich sil a možností. Toto můžeme vidět zejména v rodinách s mnoha dětmi.

⁸⁶ Srov. BUCCELLATO, G. *Duchovné cvičenia salesianov spolupracovníkov*, s. 30.

⁸⁷ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 108.

⁸⁸ Srov. BUCCELLATO, G. *Duchovné cvičenia salesianov spolupracovníkov*, s. 32.

⁸⁹ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 343-346.

⁹⁰ Srov. *Plán apoštolského života: Stanovy a pravidla Sdružení salesiánů spolupracovníků*, s. 1.

⁹¹ Srov. KŘÍŽKOVÁ, M. R. *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 16.

⁹² Srov. tamtéž, s. 153-154.

⁹³ Srov. *Plán apoštolského života: Stanovy a pravidla Sdružení salesiánů spolupracovníků*, s. 8.

⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 10.

2.2 Salesiánské hnutí

Kdybychom poselství a odkaz dona Bosca redukovali jen na salesiánskou rodinu, jednalo by se o ochuzení a přílišné zjednodušení. Existuje široké salesiánské hnutí, jejímž počátečním bodem je don Bosco. Není to žádné strukturované společenství, je to především vědomí, duch, výzva, afektivní a efektivní sounáležitost, sledující dobro mládeže. Patří sem všichni přátelé dona Bosca: sympatizanti, obdivovatelé, dobrodinci, poradci, křesťané i nekřesťané.⁹⁵ V salesiánských dílech roste i množství laiků, kteří víru nepraktikují a vrací se do prostředí které jim pomohlo, aby i oni mohli pomoci jiným.⁹⁶

„Jejich identita je následující:

- projevují sympatie k osobě Dona Bosca, jeho duchu a poslání;*
- vyjadřují vlastní přilnutí k Donu Boscovi;*
- mají v úmyslu různým způsobem spolupracovat na iniciativách obecně prospěšných a sdílet tak salesiánské poslání.“⁹⁷*

V naší republice jsou i takové skupiny, které právně nepatří mezi členy salesiánské rodiny, ale můžeme je zařadit pro jejich ideové zaměření do salesiánského hnutí. Je to například Salesiánské hnutí mládeže (SHM) a Staré Páky.⁹⁸

Na následujících řádcích představíme některé skupiny salesiánské rodiny. Jsou to skupiny, které u nás v ČR působí a které bývají zařazovány do Výchovně pastoračních společenství.

2.2.1 Salesiánské hnutí mládeže

Je hnutím výchovného charakteru a s misionářským zápalem se obrací na všechny mladé lidi. Duší Salesiánského hnutí mládeže (dále jen SHM) není organizace, ale salesiánská spiritualita mládeže.⁹⁹ České SHM navazuje na celosvětové Movimento Giovanile Salesiano. U nás SHM vzniklo v roce 1991, o čtyři roky později začaly vznikat jednotlivé kluby a v roce 1999 se SHM stalo členem České rady dětí

⁹⁵ Srov. CG 24 čl. 48-50.

⁹⁶ Srov. VECCHI, J. E. *Charta poslání salesiánské rodiny*, s. 10.

⁹⁷ CG 24 čl. 50.

⁹⁸ Salesiánská rodina In *Salesiáni dona Bosca* [online].

⁹⁹ Srov. CG 24 čl. 51.

a mládeže.¹⁰⁰ Činnost SHM se uskutečňuje v salesiánském duchu a jedním z cílů je zaměřovat pozornost aktivních mladých lidí především na tu část dětí a mládeže, která je nejvíce ohrožena ve svém materiálním a duchovním vývoji.¹⁰¹ V současné době má SHM 31 klubů a 4 sekce.¹⁰²

2.2.2 Animátoři, dobrovolníci a dobrodinci

Animátoři, dobrovolníci a dobrodinci jsou lidé, kteří nepatří do žádné výše uvedené větve salesiánské rodiny. Můžeme o nich ale říci, že bez nich by se činnost salesiánů neobešla. Jsou přítomni kolem každé salesiánské komunity a bezesporu mají místo ve VPS.¹⁰³

Animátory a dobrovolníky má v naší zemi povětšinou na starosti asociace SADBA, jejíž hlavní náplní je školení animátorů a dobrovolníků pro střediska mládeže u nás i ve světě.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Srov. Historie SHM In *Salesiánské hnutí mládeže* [online].

¹⁰¹ Srov. Stanovy salesiánského hnutí mládeže In *Salesiánské hnutí mládeže* [online].

¹⁰² Srov. Historie SHM In *Salesiánské hnutí mládeže* [online].

¹⁰³ Srov. S 47.

¹⁰⁴ Srov. Salesiánská asociace dona Bosca, o. s. In *Salesiáni dona Bosca* [online].

3 Salesiánská identita

Abychom mohli dobře pochopit fungování a činnost VPS, je třeba najít to, co je pro všechny členy VPS společné. To můžeme nazvat salesiánskou identitou. Slovo identita znamená v češtině „*totožnost*“¹⁰⁵ a jak se můžeme dočíst v dokumentu 21. GK salesiánů z roku 1978, salesiánský duch je základním prvkem salesiánské totožnosti.¹⁰⁶ Proto na následujících stranách popíšeme salesiánského ducha, jak o něm mluví stanovy Společnosti sv. Františka Saleského a kniha G. Aubryho Salesiánský duch. Zvláštní pozornost budeme věnovat Preventivnímu systému, který je součástí salesiánského ducha a důležitým dědictvím dona Bosca.

3.1 Salesiánský duch

Salesiánské stanovy mluví o salesiánském duchu jako o „*zvláštním způsobu života a činnosti*“¹⁰⁷, který ve svém životě uskutečnil a nám pak předal don Bosco.¹⁰⁸ Této definice salesiánského ducha se budeme držet. Salesiánský duch je pro nás tedy způsobem života, jakým by měli žít členové salesiánské rodiny, je způsobem práce a činnosti, která se odehrává především v pastorači v salesiánských střediscích mládeže, farnostech či školách, je způsobem myšlení a cítění, které nám dává Duch svatý.¹⁰⁹

Salesiánský duch má být duší salesiánova vnitřního i vnějšího života a je základem jednoty a obnovy všech skupin salesiánské rodiny.¹¹⁰

V následujících odstavcích si představíme některé prvky salesiánského ducha, jak nám je předkládá salesián G. Aubry.

3.1.1 Prvky salesiánského ducha

Pastorační láska

Ústředním prvkem salesiánského ducha je „*pastorační láska vyznačující se mladistvým dynamismem.*“¹¹¹ Je to láska, která je aktivním sebedarováním. Je to

¹⁰⁵ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 221.

¹⁰⁶ Srov. CG 21 čl. 97.

¹⁰⁷ S 10.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž.

¹⁰⁹ Srov. CG 20 čl. 86.

¹¹⁰ Srov. tamtéž.

apoštolská láska, která má poslání rozšiřovat Boží království. Je to láska, která má mladistvý dynamismus, tedy je plná nadšení, horlivosti až bláznovství.¹¹² Míra této apoštolské lásky je právě měřítkem salesiánského ducha.¹¹³

Evangelní hodnoty

Zdrojem salesiánského ducha je Kristus a některé jeho rysy, které můžeme v evangeliu vidět. Je to vděčnost Otci, která se u Krista rodí z vědomí božího synovství.¹¹⁴ Don Bosco chtěl mít duši dítěte pro Boha Otce a duši otce pro světenou mládež.¹¹⁵ Je to Kristova horlivost ve všem co konal, je to jeho přednostní zájem o malé a chudé. Jsou to metody dobrého Pastýře, který zná své ovce a ony jdou za ním.¹¹⁶ Je to Ježíšova touha tvořit s učedníky jedno společenství.¹¹⁷

Toto jsou Ježíšovy rysy, které si osvojoval don Bosco a které by se měl snažit osvojit každý, komu je salesiánský duch blízký.

Styl činnosti

Horlivá činnost, a to kolektivní i individuální, je důležitým prvkem salesiánského ducha.¹¹⁸ Don Bosco chtěl, aby jeho spolupracovníci měli „vykasané rukávy“.¹¹⁹ Mezi vlastnosti salesiánské práce patří horlivost, spontánnost, velkodušnost či iniciativa.¹²⁰ Být horlivý v práci neznamena dělat spoustu činností, ale pořádně a zodpovědně dělat to, co člověk dělat má. Salesiánská práce je zejména práce apoštolská, která se dělá z lásky k Bohu a k bližnímu. Je to práce, která je zaměřená na záchranu mladého člověka. Každý, kdo si chce osvojit salesiánský způsob práce, by měl být iniciativní a tvořivý, nečekat na pokyny, ale sám se vrhnou do činnosti. Důležitým prvkem je také spolupráce. Salesián by měl být schopen spolupráce s druhými a zároveň pracovat sám.¹²¹

¹¹¹ S 10.

¹¹² Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 13-14.

¹¹³ Srov. tamtéž, s. 19.

¹¹⁴ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov: Průručka k čítaniu saleziánskych stanov*, s. 72.

¹¹⁵ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 22.

¹¹⁶ Srov. Jan 10,1-18.

¹¹⁷ Srov. S 11.

¹¹⁸ Srov. *Annali della Società salesiana* str. 722 in AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 28.

¹¹⁹ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 29.

¹²⁰ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov: Průručka k čítaniu saleziánskych stanov*, s. 92.

¹²¹ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 29-34.

Způsob vztahů

Salesián je člověkem vztahů a to by mělo platit pro všechny, kdo se pohybují v salesiánské pastoraci. Salesiánský způsob vztahů spočívá ve dvou principech. Je to přívětivost neboli laskavost a rodinné ovzduší.¹²²

- *Přívětivost (laskavost)* – Don Bosco si tento postoj začal osvojovat již od dětství. Ve snu v devíti letech slyšel od Ježíše slova: „*Tyto své přátele nezískáš bitím, ale vlídností a láskou.*“¹²³ To se stalo don Boscovým životním programem. Salesiánská láska je otcovská a přátelská.¹²⁴ Ten kdo chce dobře prožívat salesiánského ducha, měl by si postoj laskavosti osvojovat a praktikovat ve své práci. Měl by být připraven udělat první krok k mladým a každého přijímat s dobrotou, úctou a trpělivostí.¹²⁵
- *Rodinné ovzduší (rodinný duch)* – Don Bosco si přál, aby se v jeho blízkosti každý cítil jako doma. Proto by se salesiánský dům měl stávat domovem, místem, kam se lidé můžou vracet, kde vládne vzájemná náklonnost a kde jsou všichni přijímáni tak, jak by to mělo fungovat v každé rodině.¹²⁶ Součástí salesiánského ducha je i optimismus a radost.¹²⁷ Pokud totiž práce salesiána, salesiána spolupracovníka či animátora bude naplněna radostí, přeneše se tato radost i na mladé, kteří jsou jim svěřeni.¹²⁸

Způsob modlitby

Don Bosco postavil modlitbu na druhé místo při charakteristice salesiánského ducha.¹²⁹ Zvláštností salesiánské modlitby je umění modlit se prací.¹³⁰ Stanovy hovoří o donu Boscovi, který byl kontemplativní v činnosti.¹³¹ Salesiánská modlitba je jednoduchá a stálá, prožívaná po celý den, v jakékoliv činnosti. Pokud někdo pracuje s mládeží s vědomím Boží blízkosti, je to způsob, kterým pracoval don Bosco.¹³²

¹²² Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 36.

¹²³ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 16.

¹²⁴ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 37.

¹²⁵ Srov. S 15.

¹²⁶ Srov. S 16.

¹²⁷ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 39.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 41.

¹²⁹ Srov. Annali della Società salesiana str. 726 in AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 41.

¹³⁰ Srov. tamtéž.

¹³¹ Srov. S 12.

¹³² Srov. *Životný projekt don Boscových salesiánov: Príručka k čítaniu salesiánskych stanov*, s. 75.

V salesiánské modlitbě má svoje místo i Panna Maria, kterou don Bosco velice uctíval. Byla pro něj vzorem modlitby a učitelkou moudrosti.¹³³

Mohlo by se zdát, že salesiánský duch byl aktuální v 19. století, tedy v době, kdy don Bosco žil a pracoval a nám již nemá co říci. Salesiánský duch je ale vhodný a aktuální v každé době. Je vhodný pro všechny křesťany v nejrůznějších životních situacích. Může inspirovat muže, ženy, mladé i staré, chudé venkovany či univerzitní profesory. Moderní člověk touží po svobodě, po společenství s druhými, touží tvořit a být užitečný. Toto všechno salesiánský duch nabízí.¹³⁴

3.2 Preventivní systém

Ve Stanovách SDB je ve člancích o salesiánském duchu i článek s názvem *Preventivní systém a salesiánský duch*.¹³⁵ Preventivní systém je tady součástí salesiánského ducha. Protože jde o fenomén pro salesiány a jejich pastorační práci důležitý, věnujeme mu v naší práci zvláštní kapitolku.

Don Bosco předal salesiánům a celému salesiánskému hnutí způsob výchovy, který nazval „Preventivní systém“. I když don Bosco nebyl tvůrcem preventivního systému, ve své praxi ho prohloubil, dal mu novou dynamiku a obohatil jej významnými prvky.¹³⁶

Preventivní systém je opakem systému represivního. Represivní systém spočívá v tom, že podřízené seznámíme s pravidly a potom dohlížíme a vyhledáváme, kdo tato pravidla přestupuje. Když je třeba, udělíme trest. Tvář a slova představeného jsou přísné, mezi podřízenými se objevuje zřídka, většinou jen tehdy, když je třeba trestat. Tento systém je snadný a méně namáhavý. Preventivní systém spočívá v tom, že se vysvětlí pravidla a upozorňuje se na jejich plnění. Žáci jsou pod stálým dohledem.¹³⁷

Tento preventivní systém předává don Bosco svým následovníkům „jako konkrétní způsob, jak prožívat a hlásat evangelium a pracovat pro spásu mládeže za její činné účasti.“¹³⁸ Sám don Bosco nenapsal žádnou knihu, ve které by preventivní systém

¹³³ Srov. S 92.

¹³⁴ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 49-54.

¹³⁵ Srov. S 20.

¹³⁶ Srov. DACQUINO, G. *Psicologia di Don Bosco*, s. 133 – 145.

¹³⁷ Srov. Bosco, G. Preventivní systém při výchově mládeže in *Stanovy a pravidla společnosti sv. Františka Saleského*, s. 230-231.

¹³⁸ S 20.

komplexně popsal. Jediný krátký text, kde don Bosco píše o preventivním systému, je na konci salesiánských stanov.¹³⁹

3.2.1 Rozum, náboženství a laskavost

Preventivní systém stojí na třech základních pilířích - rozumu, náboženství a laskavosti.¹⁴⁰

Rozum

Počátečním a základním významem slova rozumnost v don Boscově výchovném systému je dialog mezi vychovatelem a vychovávaným. Živá, ale vzájemně se respektující výměna názorů.¹⁴¹

Složka rozumu v sobě zahrnuje odbornou kompetenci, kterou se stává výchovné působení reflektovaným a podloženým.¹⁴² Salesiánská prevence je také založena na hledání dobrých důvodů a motivů, na moudrosti, vyváženosti a rozvaze, jak se ke každému zachovat vzhledem k jeho silám a možnostem. Vždy má před sebou konkrétního člověka se jménem a příjmením a s jeho momentální životní situací.¹⁴³

Don Bosco říkával: „*Vždy se dávej vést rozumem, nikdy vášní!*“¹⁴⁴ Výchovu má řídit rozum. Vychovatel nečeká, až svěřenec udělá chybu, nýbrž předem, neustále a vytrvale upozorňuje.

Don Bosco pociťoval velmi silně nutnost vychovávat mladé ke správnému používání rozumu při řešení otázek, které s sebou přináší všední život, při rozlišování povolání i při práci pro ostatní.¹⁴⁵

Náboženství

Náboženství je dalším pilířem don Boscova preventivního systému. Je pilířem zásadním, protože preventivní systém může s úspěchem uplatňovat pouze křesťan.¹⁴⁶

¹³⁹ Srov. Bosco, G. Preventivní systém při výchově mládeže in *Stanovy a pravidla společnosti sv. Františka Saleského*, s. 230-236.

¹⁴⁰ Srov. MB XIII, 919.

¹⁴¹ Srov. BOSCO, T. NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 17.

¹⁴² Srov. KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 13.

¹⁴³ Srov. BOSCO, T. NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 144.

¹⁴⁴ MB X, 1023.

¹⁴⁵ Srov. KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Bosca*, s. 24.

¹⁴⁶ Srov. Bosco, G. Preventivní systém při výchově mládeže in *Stanovy a pravidla společnosti sv. Františka Saleského*, s. 232.

Don Bosco žil ve světě, který byl od toho našeho odlišný. Každá doba má svoje těžkosti a s různými těžkostmi se musel vypořádat i don Bosco. Začínala průmyslová revoluce, rozvíjel se nacionalismus či socialismus a katolická církev se netěšila velké oblibě. V dnešní době je to podobné. Můžeme se domnívat, že mladí lidé jsou k náboženství lhostejní. Zdá se nám to jako těžká situace, ale může nám být vzorem don Bosco. Žádné ze situací se nepoddal, nikdy nepřestal konat dobro a ukazovat svým životem na Boha.¹⁴⁷

Laskavost

Laskavost je duší preventivního systému, protože mění výchovný vztah ve vztah synovský a bratrský a výchovné prostředí v rodinu.¹⁴⁸ Don Bosco věděl, že nejen vychovatel má mít mladé rád, ale mladí musí cítit, že jsou vychovatelem milováni.¹⁴⁹

Don Bosco ve své výchově nepoužíval fyzické tresty. „*Jestliže chce mít vychovatel u žáků respekt, ať si získá jejich lásku. Pak je trestem již pouhé vynechání obvyklých projevů přízně.*“¹⁵⁰ Z každého gesta by mělo být zřejmé, že vychovatel hledá dobro druhého. Donu Boscovi nešlo ale jen o lásku, která všechno odpouští a neklade žádné požadavky. Jeho láska byla náročná, ale spravedlivá.¹⁵¹

3.2.2 Hlavní nosné myšlenky „preventivního systému“

- Donu Boscovi šlo o to, aby se každý rozhodl konat dobro v nejširším slova smyslu. Upřednostňuje činnou lásku.
- Don Bosco byl přesvědčen, že „*v každém mladém člověku, byť by na tom byl sebehůře, se skrývá bod přístupný k dobrému; první povinností vychovatele je tento bod, tuto citlivou strunu srdce nalézt a využít.*“¹⁵²
- Don Bosco chtěl vychovávat „*dobré křesťany a poctivé občany*“¹⁵³
- *Asistence* označuje každodenní a aktivní přítomnost mezi mladými. Asistence je láska člověka, který je ochotný jít s mladými a pro ně.¹⁵⁴

¹⁴⁷ Srov. BOSCO, T. NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 149-150.

¹⁴⁸ Srov. KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Boska*, s. 19.

¹⁴⁹ Srov. Dopis z Říma in *Stanovy a pravidla společnosti sv. Františka Saleského*, s. 240.

¹⁵⁰ KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Boska*, s. 19.

¹⁵¹ Srov. tamtéž s. 18-21.

¹⁵² MB V, 367.

¹⁵³ BOSCO, T. NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 135.

¹⁵⁴ Srov. *Životný projekt don Boscových saleziánov: Průručka k čítaniu saleziánskych stanov*, s. 161.

Vedoucí je partnerem, přítelem a průvodcem ve výchovném procesu. Pojem asistence poukazuje na to, že výchova mládeže je možná pouze dialogem, láskou a úctou k osobě a individualitě mladého člověka. Asistence vylučuje mocenské a autoritativní formy jednání.¹⁵⁵ Na druhou stranu je třeba uvést, že don Bosco občas vystoupil jako autorita a nebál se tuto svoji autoritu využít pro dobro druhých, zvláště když musel z oratoře vyloučit nějakého hochu, který vážně porušoval pravidla a lákal k tomu i druhé.

¹⁵⁵ Srov. KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 12-13.

4 Teologický a právní pohled na laiky

V následující kapitole se budeme zabývat teologickým a právním pohledem na laiky. Tato práce je zaměřena na zapojení laiků do salesiánské pastorace, její nedílnou součástí by tedy měly být tyto dva pohledy, které nám pomohou pochopit místo laiků v pastoraci, a to nejen salesiánské.

4.1 Teologický pohled na laiky

V této části čtvrté kapitoly budeme čerpat z knihy P. Neunera *Laici a klérus?* a z dokumentů II. Vatikánského koncilu. Prvním dokumentem je *Věřoučná konstituce o církvi - Lumen gentium (LG)*, druhým je *Dekret o apoštolátu laiků – Apostolicam actuositatem (AA)*. Významný je i postsynodální apoštolský list Jana Pavla II. - *Christifideles laici (CHL)*.

4.1.1 Kdo jsou laici?

V našem hovorovém jazyce označujeme slovem laik neoborníka, někoho, kdo je amatér. V církvi je ovšem označení *laik* označením důstojnosti.¹⁵⁶ „*Pod slovem laik rozumíme zde všechny věřící, kteří nejsou členy stavu duchovního nebo řeholního uznaného v církvi.*“¹⁵⁷ Kodex kanonického práva (CIC) považuje za laiky všechny křesťany, kteří neobdrželi svěcení.¹⁵⁸ Uvedené definice v sobě obsahují dvě základní nesrovnalosti:

- Definice nejsou jednoznačné vzhledem k zařazení řeholníků, kteří nemají kněžské svěcení.
- Vzbuzují dojem dvou oddělených skupin v církvi – kněží a laiků.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Srov. *Vyznání víry církve*, s. 218.

¹⁵⁷ LG 31.

¹⁵⁸ Srov. CIC kán. 207 §1.

¹⁵⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Teologie laikátu* In *Teologická fakulta JU* [online], s. 2.

Tyto rozdíly mají původ v rozdílném chápání pojmu laik. Ve dvacátém století nalezneme tři rozdílné interpretace laikátu.

- tzv. *sociologická* interpretace (K. Mörsdorfem a B. Fortem) vychází z ekleziologie a rozděluje Boží lid na dvě skupiny – kleriky a laiky;
- tzv. *teologická* interpretace zastoupená většinou účastníků 8. Sympózia o laikátu na univerzitě v Navaře (1987), které rozděluje věřící na tři skupiny – kleriky, laiky a řeholníky – a jako charakteristiku laického stavu uvádějí *vlastnictví, manželství a svobodu* jako protiklad zasvěceného života;
- *Služebně misijní* pojetí laikátu, které zdůrazňuje zvláštní charisma laiků pro službu ve světě (Y. Congar, W. Kasper).¹⁶⁰

Slovo laik pochází z řeckého přídavného jména laikos, to je patřící lidu a odvozuje se od podstatného jména laos – lid. Zpočátku se termín laikos používal na označení věcí, které nepatřily k bohoslužebným účelům. Až v prvním Listě Klementově se dozvídáme o laikos anthropos, člověku laikovi.¹⁶¹

Teologové, kteří se opírali při interpretaci pojmu laik o biblický laos, nespatořovali v tomto slově označení samostatného, kléru podřízeného stavu. Laikem mysleli toho, kdo náleží Božímu lidu, věří v Krista a je jím povolán. Všichni tedy jsou laici a zároveň všichni jsou klérus. Pojem klérus se v novozákonním chápání nevztahuje na zvláštní stav, ale na Boží lid jako celek. V 1P 5,3 znamená slovo *kléros* prostě křesťanskou obec.¹⁶² Tyto dva pojmy tedy nestojí v protikladu, ale jsou to čestná označení, která náleží všem křesťanům.¹⁶³

4.1.2 Úvahy teologů o laicích

Dříve než se podíváme na II. Vatikánský koncil, představíme si úvahy některých významných teologů, kteří v době koncilu ovlivnili diskusi o místě a významu laiků v církvi.

¹⁶⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. Teologie laikátu In *Teologická fakulta JU* [online], s. 2-3.

¹⁶¹ Srov. NEUNER, P. *Laici a klérus?*, s. 28.

¹⁶² Srov. tamtéž, s. 33.

¹⁶³ Srov. tamtéž, s. 23.

Zřejmě nejvíce svými myšlenkami ovlivnil formulace církevních dokumentů *Yves Congar*. Congar definuje laiky na základě rozdílu v prioritním zaměření jejich života. Zatímco příslušníci kléru jsou primárně bytostně zaměřeni k Bohu jako první příčině všech věcí, laici ke stvořenému světu:

*„Klerikové a mniši jsou svým stavem a bezprostředně zaměřeni k nadzemským věcem; ... laici jsou svým stavem a bezprostředně, i když nikoli výhradně, zaměřeni k věcem pozemským.“*¹⁶⁴

To ovšem neznamená, že by klerici nesli jenom odpovědnost za církve a laici za svět. I laici jsou podle Congara plnoprávními členy církve. Všichni křesťané mají totiž podíl na Kristově kněžském, prorockém a královském úřadě. Proto mají také všichni věřící právo vykonávat určité liturgické a svátostné úkony. A toto právo vychází ze křtu, nikoli z pověření církevní autoritou. Proto se Congar stavěl proti snahám udělovat laikům, kteří vykonávali nějakou takovou službu (např. lektor), nižší svěcení (dnes služby).¹⁶⁵

Hans Urs von Balthasar varuje před „klerikalizací“ laiků a „laicizací“ kléru. Snaha zmocnit se laiků výhradně shora může právě vést k laikově klerikalizaci. Balthasar se zastává jasného rozlišení mezi kněžími a laiky. Toto rozdělení však nemá vést k nepřátelství, ale ke spolupráci na budování Božího království.¹⁶⁶

*„Laik vzhlíží k úřadu s úctou, neboť bez něho by neměl přístup k prameni spásy. Kněz však vzhlíží s úctou k laikovi, ve kterém spatřuje účel a cíl své služebné funkce.“*¹⁶⁷

Karl Rahner má na tuto problematiku úplně jiný pohled. Ve své stati *O laickém apoštolátu* definuje laika negativně jeho nepříslušností ke kléru a pozitivně jeho světským charakterem. Podle Rahnera se mezi kléru počítá každý, kdo má nějaké trvalé církevní pověření a přestává být laikem, i když nepřijal svěcení. Patří sem například katecheté, pastorační asistenti či farní hospodyně. Laik se vyznačuje tím, že nemá podíl na moci jurisdikční ani na moci přijaté ze svěcení. Laik tedy není nekněz a neřeholník, ale ten, kdo nemá podíl na žádné církevní pravomoci.¹⁶⁸

Edward Schillebeeckx ve svých úvahách klade důraz na poslání církve v „sekulárním“ světě, pro tento svět. Toto poslání je společné všem křesťanům. Protože

¹⁶⁴ CONGAR, Yves. *Der Laie*. Entwurf einer Theologie des Lientums. Stuttgart 1964, s. 48. in NEUNER, P. *Laici a klérus?*, s. 130.

¹⁶⁵ Srov. NEUNER, P. *Laici a klérus?*, s. 129-131.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 140-141.

¹⁶⁷ H. U. von Balthasar, *Sponsa Verbi* str. 342 in NEUNER, P. *Laici a klérus?*, s. 143.

¹⁶⁸ Srov. NEUNER, P. *Laici a klérus?*, s. 143-146.

všichni křesťané tak patří k sekulárnímu (laickému) světu, označuje Schillebeeckx celý Boží lid jako „laický“.¹⁶⁹

4.1.3 II. Vatikánský koncil

Abychom lépe pochopili postavení laiků v církvi, podíváme se na ekleziologii II. Vatikánského koncilu.

Vladimír Boublík ve svém komentáři k *Lumen gentium* uvádí čtyři základní představy o církvi v době konání Druhého vatikánského koncilu: církev jako *viditelná společnost*, církev jako *tajemné tělo Kristovo*, církev jako *Boží lid* a církev jako *svátost spásy*.¹⁷⁰

Církev jako viditelná společnost

Teologický proud, který vnímal církev hlavně jako dokonalou společnost (*societas perfecta*), byl zaměřen apologeticky. Svůj původ má v době Tridentského koncilu. Byl obranou hierarchické struktury církve proti reformačnímu pojetí. Tento proud chápal církev jako „*viditelnou společnost věřících, kteří vyznávají stejnou nauku, přijímají stejné svátosti a uznávají římského papeže za svoji viditelnou hlavu*“.¹⁷¹ Tato představa kladla jednostranný důraz na viditelnou stránku církve a přehlížela její stránku neviditelnou – tajemnou.¹⁷²

Církev jako tajemné tělo Kristovo

Tato představa vychází z učení sv. Pavla o tajemném těle Kristově a prosadila se zejména díky encyklice papeže Pia XII. *Mystici corporis* (1943). Překonala jednostranné zaměření na vnější podobu církve a pomohla věřícím, aby si lépe uvědomili, v čem záleží pravá hodnota církve a jejího poslání. Je zaměřená především na ideál církve, který Bůh uskutečňuje v dějinách, proto bychom tuto představu mohli nazvat *idealistickou*. Pojetí této představy bylo poznamenáno určitou jednostranností, když se zaměřilo pouze na vztah Krista a církve a nereflektovalo dostatečně vztah

¹⁶⁹ Srov. NEUNER, P. *Laici a klérus?*, s. 147-149.

¹⁷⁰ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 9-17.

¹⁷¹ BELLARMINUS, R. *De conciliis*, III, 2, 7. Opera omnia. in BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 10.

¹⁷² Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 10-12.

církve a Boha Otce, církve a Ducha svatého. Církev byla tak až příliš ztotožňována s Kristem a přehlížel se dějinný kontext jejího vývoje.¹⁷³

Církev jako Boží lid

Tuto představu církve jako *Božího lidu* koncil zdůraznil. Pojem *Božího lidu* se v katolické církvi ve středověku používal velmi málo a po tridentském koncilu se katolíci dívali na tuto představu s nedůvěrou, protože právě protestantská teologie v ní viděla klíč ke svému chápání církve. Na překonání této nedůvěry mělo hlavní zásluhu studium Písma svatého. Představa církve jako Božího lidu chápe dějiny spásy jako proces, v němž se lidské pokolení v církvi přetváří v Boží lid, který putuje do Božího království.¹⁷⁴

Církev jako svátost spásy

Podle této představy je církev prvotní svátostí, tedy znamením a realizací setkání celého lidstva s Bohem v Kristu za účasti Ducha svatého.¹⁷⁵

II. vatikánský koncil alespoň částečně překonal přílišné zdůrazňování rozdílu mezi laiky a klérem a otevřel cestu k chápání církve jako společenství, kde každý má svoji vlastní roli a svoje vlastní charisma. V dokumentech koncilu ale nalezneme také určitou jednostrannost v chápání úlohy laiků v církvi a ve světě. Apoštolát laiků se chápe především v souvislosti s jejich zapojením mimo církve – ve vnějším světě. Doslovné chápání výroků koncilu by mohlo dnes vést k pravému opaku jeho záměru: k rozdělení sfér na duchovní a světskou, přičemž by duchovní sféra byla přiřknuta kléru a světská sféra laikům. Pokud bychom takto uvažovali, přehlédli bychom duchovní dary – charismata – laiků, která jsou důležitá pro vnitřní život církve.¹⁷⁶

¹⁷³ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 12-15.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 15-16.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 16-17.

¹⁷⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. Teologie laikátu In *Teologická fakulta JU* [online], s. 5.

4.1.4 Dokumenty II. Vatikánského koncilu

Nyní si představíme výše zmiňované dva dokumenty II. Vatikánského koncilu *Lumen Gentium* a *Apostolicam actuositatem*.

4.1.4.1 *Lumen Gentium* – Věřoučná konstituce o církvi

Tento dokument laikům věnuje celou čtvrtou kapitolu (čl. 30-38). Kromě této kapitoly se laiků také týká pátá kapitola o povolání všech křesťanů ke svatosti (čl. 39-42).

Po úvodu následuje 31. článek, který obsahuje definici laiků a jejich poslání. Laici jsou „*věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě*“¹⁷⁷ Tato definice nepodává obecnou definici laiků, ale pouze o vymezuje pojem laik pro účely tohoto dokumentu.¹⁷⁸ Všichni společně, klerici i laici, pak tvoří církev, tajemné tělo Kristovo. „*Jako máme v jednom těle mnoho údů, ale tyto údy nemají všechny stejnou činnost, tak i my, i když je nás mnoho, jsme jedním tělem v Kristu, k sobě navzájem jsme však údy.*“¹⁷⁹

Články 34-36 hovoří o účasti laiků na trojím úřadu Krista.

Účast na trojím Kristově úřadu

Všichni věřící mají křtem účast na Kristově úřadu kněžském, učitelském a královském.¹⁸⁰ Tato účast má svůj kořen v pomazání křtu a dochází rozvoje v biřmování, v eucharistii je živena a zdokonalována. Odvozuje se od společenství s církví, pokud laici tvoří jediné tělo Páně.¹⁸¹

- ***Účast laiků na všeobecném kněžství***

Kristus chce ve své službě pokračovat i prostřednictvím laiků a oživuje je svým Duchem. Uděluje jim podíl na svém kněžském úřadu. Všechny modlitby, oběti,

¹⁷⁷ LG 31.

¹⁷⁸ Srov. KAPLÁNEK, M. Teologie laikátu In *Teologická fakulta JU* [online], s. 21.

¹⁷⁹ Řím 12,4-5.

¹⁸⁰ Srov. KKC s. 210-211.

¹⁸¹ Srov. CHL 14.

manželský a rodinný život i apoštolská činnost laiků se stávají, jsou-li konány v Duchu, duchovními oběťmi Bohu milými skrze Ježíše Krista.¹⁸²

▪ *Účast laiků na Kristově prorockém úřadu*

Kristus vykonává svůj prorocký úřad i prostřednictvím laiků. Jestliže laici neváhají s životem z víry spojovat vyznání víry, tedy Kristovo poselství hlásat slovem i svědectvím života, stávají se tak hlasateli víry. Manželství a rodinný život je pro to vhodným životním stavem. Manželé jsou totiž sami sobě i svým dětem hlasateli a svědky Kristovy víry a lásky. Laici, i když se zabývají časnými věcmi, vykonávají hodnotnou činnost pro evangelizaci světa.¹⁸³

▪ *Účast laiků na královské službě*

Kristus chce šířit svoje království i prostřednictvím věřících laiků. Ti si mají světskou činností a odbornou znalostí ve světských oborech navzájem pomáhat ke svatějšímu životu, aby tak byl naplněn Kristovým duchem a lépe dosáhl svého cíle ve spravedlnosti, lásce a míru. Úkolem laiků je také společnými silami ozdravovat světské instituce, aby vše prospívalo ctnostnému životu.¹⁸⁴

Povolání ke svatosti

„Vy však buďte dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec“¹⁸⁵ Těmito slovy Ježíš vyzývá všechny věřící, hierarchii i laiky, ke svatosti.¹⁸⁶ V různých způsobech života a povoláních uskutečňují jedinou svatost všichni lidé, kteří jsou vedeni Božím Duchem. Křesťanští manželé a rodiče se mají na své vlastní cestě věrnou láskou po celý život navzájem podporovat v milosti a dětem, které s láskou přijmou od Boha, vštěpovat křesťanskou nauku a evangelní ctnosti. Dělníci svojí lidskou prací mají zdokonalovat sami sebe a pomáhat spoluobčanům.¹⁸⁷ Cestou k dosažení svatosti je především láska, kterou milujeme Boha nade všechno a bližního pro Boha¹⁸⁸ Protože, jak říká sv. Jan, „*Bůh je láska; kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm.*“¹⁸⁹

¹⁸² Srov. LG 34.

¹⁸³ Srov. tamtéž, 35.

¹⁸⁴ Srov. LG 36.

¹⁸⁵ Mt 5,48.

¹⁸⁶ Srov. LG 39.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, 41.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, 42.

¹⁸⁹ 1 Jan 4,16.

Zatímco do II. Vatikánského koncilu byl zdůrazňován hlavně rozdíl mezi klérem a laiky, v tomto základním dogmatickém dokumentu se vyjadřuje vůle učitelského úřadu církve nejen „smířit laiky s klérem“, ale také dát laikům možnost, aby jako rovnoprávní partneři hierarchie spoluvytvářeli tvář církve.¹⁹⁰

4.1.4.2 Apostolicam actuositatem – Dekret o apoštolátu laiků

Tento dekret měl dlouhou a pohnutou historii. Původně měla být vytvořena konstituce o laickém apoštolátu. Během vývoje dokumentu však některé články byly vypuštěny a zapracovány do *Lumen gentium* nebo do *Gaudium et spes*. Po mnoha změnách a zkráceních textu byl nakonec dekret velkou většinou koncilních otců 10.11.1965 schválen (2201 pro, 2 proti, 5 neplatných hlasů) a 18.11.1965 vyhlášen.¹⁹¹ Dekret má úvod a šest kapitol.

Povolání laiků k apoštolátu

Ve druhém článku první kapitoly se uvádí teologická definice apoštolátu. Apoštolát je veškerá činnost tajemného těla Kristova, kterou církve vykonává prostřednictvím všech svých členů a různými způsoby.¹⁹² Laici jsou povoláni, aby se ze všech sil, přijatých od Boha, snažili přičiňovat o vzrůst církve a o její posvěcování. Laici jsou také povoláni k tomu, aby blíže spolupracovali s apoštolátem hierarchickým, podobně jako muži a ženy pomáhali apoštolu Pavlovi při hlásání evangelia.¹⁹³

Plodnost apoštolátu laiků závisí na jejich živém spojení s Kristem.¹⁹⁴ Kristus nám posílá Ducha svatého, který uděluje lidem různá charismata, zvláštní dary pro konání apoštolátu.¹⁹⁵ Tyto dary mají všichni věřící užívat ke službě bližním, církvi i světu. Sílu k tomu, aby tyto dary mohli dávat druhým, čerpají laici ze svátostí, především z eucharistie.¹⁹⁶

Někteří laici byli povoláni k tomu, aby vstoupili do církevně schválených sdružení.¹⁹⁷ Jejich úkolem je osvojit si duchovní ráz těchto společenství a připisovat velký význam profesionální odbornosti a ctnostem společenského života, jako je

¹⁹⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. Teologie laikátu In *Teologická fakulta JU* [online], s. 21.

¹⁹¹ Srov. tamtéž, s. 23.

¹⁹² Srov. AA 2.

¹⁹³ Srov. Flp 4,3; Řím 16,3n.

¹⁹⁴ Srov. AA 4.

¹⁹⁵ Srov. tamtéž, 3.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, 4.

¹⁹⁷ Například Salesiáni spolupracovníci (ASC)

čestnost, upřímnost či slušnost. Příkladem pro ně může být Panna Maria, která žila zde na zemi, ale byla stále ve spojení se svým synem.¹⁹⁸

Cíle apoštolátu laiků

O cílech laického apoštolátu pojednává druhá kapitola. Laici, kteří plní poslání církve, konají svůj apoštolát v církvi i ve světě, v řádu duchovním i časném.¹⁹⁹

▪ *Evangelizace a posvěcení*

Apoštolát církve, tedy i laiků, směřuje k tomu, aby obeznámili svět s Kristovým poselstvím.²⁰⁰ Laici hlásají evangelium zvláštním způsobem. Polem jejich evangelizační činnosti je svět politiky, hospodářství, sociálních vztahů i svět vědy a kultury.²⁰¹ V těchto oblastech, kde se pohybují, mají svědčit svým životem o Kristu. Toto svědectví křesťanského života a dobré skutky mají sílu přitahovat lidi k Bohu. Toto svědectví života je vhodné doplňovat i svědectvím slova a svátostí. Na tomto poli se doplňují kněží i laici, kteří mají být jejich spolupracovníky.²⁰²

▪ *Křesťanská obnova časného řádu*

Budování časného řádu je vlastní úlohou laiků. Při tomto budování mají laici jednat přímo a rozhodně a spolupracovat s ostatními. Časný řád má být uveden v soulad se zásadami křesťanského života a přizpůsoben místním, časovým a národním podmínkám.²⁰³

▪ *Charitativní činnost*

Největším přikázáním je „Milovat Boha z celého srdce a svého bližního jako sám sebe.“²⁰⁴ Kristus vybízeli k solidaritě s druhými a úkolem církve, tedy i laiků, je tuto solidaritu a lásku k druhým praktikovat a žít. Charitativní činnost má zahrnovat všechny lidi a jejich potřeby. Laici mají podle svých možností

¹⁹⁸ Srov. AA 4.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž, 5.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, 6.

²⁰¹ Srov. EN 70.

²⁰² Srov. AA 6.

²⁰³ Srov. tamtéž, 7.

²⁰⁴ Srov. Mt 11,4-5.

podporovat díla lásky a sociální pomoci a to na úrovni soukromé, veřejné i mezinárodní.²⁰⁵

Pole apoštolátu laiků

Apoštolátní působení laiků se odehrává na mnoha polích. Tato pole laického apoštolátu představuje třetí kapitola dekretu.

▪ *Církevní obce*

Jedním z důležitých polí apoštolátního působení laiků je církevní obec. Bez laiků by totiž apoštolát pastýřů nemohl dosáhnout svého plného účinku.²⁰⁶ Každý laik je jedním údem těla, bez kterého by tělo Kristovy církve nemohlo plně fungovat.²⁰⁷ Společenství církve je totiž darem Ducha svatého, „*kteří mají laici přijímat a žít v plném vědomí odpovědnosti.*“²⁰⁸ Laici se zapojují do liturgických shromáždění službou lektora, komentátora či člena chrámového sboru, nebo i samotnou aktivní účastí na liturgických shromážděních.²⁰⁹ Nesmíme zapomínat i na funkci kostelníka, ekonoma a dalších, kteří se starají o chod farnosti či diecéze. Aktivně se zapojují do života svých farností a diecézí a blízce spolupracují se svými pastýři.²¹⁰ Farnosti jsou nedílnou součástí většiny VPS²¹¹ a bez aktivní účasti laiků by farnost byla jen pouhým konzumentem svátostí.

Aby se farnosti staly opravdu živým společenstvím, mají se pastýři snažit, aby dávali laikům prostor především na uskutečnění pastorační odpovědnosti, mají podporovat malá společenství, ve kterých se věřící laici mohou vzájemně podporovat.²¹²

▪ *Rodina*

„*Křesťanská rodina představuje jako domácí církev původní a základní školu výchovy ve víře.*“²¹³

²⁰⁵ Srov. AA 8.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, 10.

²⁰⁷ Srov. CHL 20.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Srov. SC 29-30.

²¹⁰ Srov. AA 10.

²¹¹ Srov. DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže*, s. 91.

²¹² Srov. CHL 26.

²¹³ Tamtéž, 62.

Apoštolát manželů a rodina má velký význam pro církev i pro občanskou společnost. Manželé jsou sami sobě, svým dětem i ostatním členům rodiny svědky víry. Na své děti působí slovem i příkladem a tím je uvádí do života církve.²¹⁴

Existují různé možnosti rodinného apoštolátu. Rodina může adoptovat opuštěné děti, pomáhat při vedení škol, při vyučování náboženství či pomáhat snoubencům při jejich přípravě na manželství.²¹⁵

Přehlížená by v žádném případě neměla být ani mládež. Mladí lidé jsou budoucností společnosti a proto již v rodině je třeba na to pamatovat a vychovávat mladé lidi k zodpovědnosti za svět.²¹⁶

▪ *Společenské prostředí*

Laici jsou ti, kdo se denně pohybují ve společenském prostředí, proto apoštolát na tomto poli je jim vlastní. Doplnují zde svědectví života svědectvím slova. Mnoho lidí totiž může slyšet evangelium a poznat Krista jen prostřednictvím laiků, kteří jsou jim nablízku. Stejným způsobem mají laici působit i na rovině národní a mezinárodní.²¹⁷

Různé formy apoštolátu laiků

O formách apoštolátu hovoří čtvrtá kapitola. Laici svoji pastorační práci mohou konat jako jednotlivci, nebo seskupení v různých společenstvích či sdruženích.²¹⁸

▪ *Apoštolát jednotlivců*

Apoštolát jednotlivců je podmínkou každého apoštolátu, tedy i apoštolátu sdruženého. Jsou k němu voláni všichni laici, zvláště když jim chybí možnost spolupracovat ve sdruženích.²¹⁹ Každý laik je důležitou součástí církve, proto individuální apoštolát je nenahraditelným úkolem laiků.²²⁰

²¹⁴ Srov. AA 11.

²¹⁵ Srov. tamtéž.

²¹⁶ Srov. tamtéž, 12.

²¹⁷ Srov. tamtéž, 13-14.

²¹⁸ Srov. tamtéž, 15.

²¹⁹ Srov. tamtéž, 16.

²²⁰ Srov. CHL 28.

První základní formou apoštolátu jednotlivců je svědectví, které laik podává svým životem, který pramení z víry. Neméně důležitý je pak apoštolát slova, kdy laici zvěstují Krista a vysvětlují jeho učení.²²¹

Apoštolát jednotlivců se stává specifickým v zemích, kde je svoboda církve velmi omezena nebo kde je katolíků málo a jsou rozptýleni na velkém území. Mnohdy kněží nemohou konat apoštolát a laici do určité míry přebírají jejich úlohu.²²² V nedávné době totality v naší zemi existovalo množství laiků, kteří se aktivně podíleli na šíření víry a pomáhali kněžím internovaným, či kněžím bez státního souhlasu.

▪ *Sdružený apoštolát*

Člověk je společenský tvor a organizovaný apoštolát odpovídá lidské i křesťanské potřebě věřících.²²³ Vždyť Kristus řekl: „*Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“²²⁴

Existuje mnoho forem různých sdružení. Některá si volí všeobecný apoštolský cíl církve, jiná zdůrazňují větší jednotu mezi vírou a praktickým životem.²²⁵

Sdružení mohou být církevně schválená, například Salesiáni spolupracovníci (ASC) a třetí řády různých řeholí.

Pátá kapitola pojednává především o vztahu laiků k hierarchii a o spolupráci, včetně ekumenismu.²²⁶ Poslední kapitola se věnuje Výchově k apoštolátu.²²⁷

4.2 Právní pohled na laiky

V následujících odstavcích budeme vycházet z právního pohledu na laiky tak, jak je obsažen v Kodexu kanonického práva (CIC). Kodex rozlišuje povinnosti a práva všech křesťanů²²⁸ a povinnosti a práva laiků.²²⁹

²²¹ Srov. AA 16.

²²² Srov. tamtéž, 17.

²²³ Srov. tamtéž, 18.

²²⁴ Mt 18,20.

²²⁵ Srov. AA 19.

²²⁶ Srov. tamtéž, 23-27.

²²⁷ Srov. tamtéž, 28-32.

²²⁸ Srov. CIC kán. 208-223.

²²⁹ Srov. tamtéž, kán. 224-231.

4.2.1 Povinnosti a práva křesťanů

Kánon 208 hovoří o rovnosti mezi křesťany co do důstojnosti i co do činnosti.²³⁰ Další kánony pak hovoří o podílu všech věřících na evangelizačním poslání církve a o poslušnosti, kterou mají věřící zachovávat vůči svým pastýřům. Tato poslušnost ale nemá být slepá, protože zodpovědnost křesťanů za jejich jednání zůstává stále na nich. Kánon 212 pak dále pokračuje, že věřící mají právo sdělovat svým pastýřům svoje přání a potřeby, zejména duchovní, dokonce mají právo a někdy i povinnost sdělovat pastýřům i ostatním věřícím své názory na to, co směřuje k dobru církve. Kodex tedy dává věřícím právo a v některých případech dokonce povinnost sdělit svůj názor na vývoj církve a nemlčet.²³¹

Všichni věřící mají také právo rozvíjet apoštolskou aktivitu na základě vlastní iniciativy.²³² Protože všichni laici jsou součástí Božího lidu a Boží lid tvoří křesťané, týkají se práva a povinnosti křesťanů samozřejmě i všech laiků. Někteří křesťané jsou totiž duchovními, ostatní se nazývají laici.²³³

4.2.2 Povinnosti a práva laiků

Kodex uvádí i práva a povinnosti laiků. Laici totiž mají kromě povinností a práv příslušejících všem křesťanům i další povinnosti a práva.

Zde se mluví o tom, že právo a povinnost apoštolátu je založená na křtu a biřmování, současně se zde laikům ukládá povinnost usilovat o ovlivnění časného řádu duchem evangelia a ke svědectví při plnění světských úkolů.²³⁴

Další kánony hovoří o tom, že laici mohou být pověřeni těmi církevními úřady, s nimiž církevní právo počítá, v případě nedostatku služebníků mohou laici sloužit božím slovem, předsedat liturgickým modlitbám, udělovat křest a rozdávat svaté přijímání. S tím souvisí i právo laiků na vzdělávání v nauce víry, na studium teologie a získávání akademických titulů v této oblasti a také možnost dostat od církevní autority pověření k vyučování teologie.²³⁵

²³⁰ Srov. CIC kán. 208.

²³¹ Srov. tamtéž, kán. 211-212.

²³² Srov. tamtéž, kán. 216.

²³³ Srov. tamtéž, kán. 207 §1.

²³⁴ Srov. tamtéž, kán. 224-225.

²³⁵ Srov. tamtéž, kán. 229 §1-3.

Kromě těchto všeobecných ustanovení existuje také ustanovení o trvalých službách lektora a akolyty. Tyto služby jsou vyhrazeny pouze mužům a nezakládají nárok na odměnu. Lektorát jako liturgickou službu, která má dočasný charakter, může ovšem – stejně jako jiné liturgické služby (třeba zpěvák) – vykonávat každý křesťan.²³⁶

Důležitý je rovněž kánon 517 § 2, který umožňuje diecéznímu biskupu, aby při nedostatku kněží svěřil vykonávání pastorační péče ve farnosti jáhnovi nebo laikovi, případně společenství osob, přičemž vždy musí být jmenován kněz jako moderátor, který má jurisdikci faráře.²³⁷

4.3 Shrnutí

Na předchozích stránkách jsme si představili pohledy některých teologů a církevních dokumentů na laiky. V knize Klérus a laici se Peter Neuner domnívá, že otázka „Kdo je laik?“ je otázkou špatnou a neexistuje pro ni správná odpověď. Kdykoli se totiž někdo snažil popsat laika pozitivně, neodlišila tato definice laika od kleriků. Všechny pozitivní definice laika jsou nedostatečné a vracejí se k negativní definici, že laik je vlastně neklerikem. Svoji knihu Neuner uzavírá myšlenkou, že máme-li správnou teologii Božího lidu, nepotřebujeme teologii laiků. Úvahy o laicích by měly přejít v úvahy o Božím lidu, protože laik je součástí Božího lidu. Když jde o Boží lid, jde i o laika.²³⁸

Petr Hruška ve své disertační práci uvádí myšlenku Leoparda Doohana, která je podobná Neunerovu závěru. Doohan je přesvědčen, že termín laik je dnes teologicky mrtvý. Vysvětluje to tím, že nějaké zvláštní povolání laiků v církvi neexistuje a nemusíme pátrat ani po jejich identitě. Podle něj to není tak, že by laici patřili k církvi, nebo že by měli nějakou roli v církvi, ale laici jsou církví. Jejich poslání je tedy totožné s posláním církve.²³⁹

Pro naši práci, která se zabývá laiky v salesiánské pastoraci, považujeme přiblížení pojmu laik za užitečné. Setkali jsme se s několika pohledy na to, kdo to laici vlastně jsou.

²³⁶ Srov. CIC kán. 228-230.

²³⁷ Srov. tamtéž, kán. 517 §2.

²³⁸ Srov. tamtéž, s. 172-176.

²³⁹ Srov. Leopard Doohan (1984) et Doohan: The Lay-Centred Church, 23 in HRUŠKA, P. *Pastorační rady farností v České církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi*, s. 216-217.

Na laiky můžeme pohlížet jako na ty, kteří neobdrželi svěcení. Jak je tomu ale s řeholníky nekneží? V salesiánském prostředí se těmto řeholníkům, kteří nepřijali kněžské svěcení, říká koadjutoři. Jsou součástí salesiánských komunit a proto se nemůžeme spokojit s tímto pohledem církevního práva na laiky.

Nejvhodněji se nám tedy jeví použít pro laiky definici II. vatikánského koncilu, že pod slovem *laik* rozumíme všechny věřící, kteří nejsou členy stavu duchovního nebo řeholního uznaného v církvi.²⁴⁰ Ani tato definice ale plně nevystihuje laiky v salesiánském prostředí. Jak jsme uvedli již dříve, lidé, kteří spolupracují se salesiány na jejich poslání, nejsou všichni věřící a přesto se o nich v salesiánských dokumentech hovoří jako o laicích.²⁴¹

Laik je tedy v kontextu naší práce ten, kdo není řeholníkem, nepřijal kněžské svěcení a podílí se svojí účastí na salesiánském poslání.

²⁴⁰ Srov. LG 31.

²⁴¹ Srov. VECCHI, J. E. *Charta poslání salesiánské rodiny*, s. 10.

5 Výzkum

V sociálně-vědním oblasti existují dvě základní formy výzkumu. Kvalitativní a kvantitativní výzkum. Pro naši práci jsme zvolili kvantitativní výzkum, který má strukturovanější podobu a jehož cílem je testování hypotéz a teorií.²⁴² V následující části diplomové práce uvádíme obecné informace o tomto kvantitativním výzkumu. Také uvádíme cíl a postup výzkumu.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, zda to, co se o VPS, tvorbě SVPP a zapojování a spolupráce laiků v tomto společenství píše v salesiánských stanovách a dokumentech, se opravdu realizuje. Jedná se o především o následující výzvy.

Zapojování laiků. Naše otázky budou směřovat k tomu, zda se laici zapojují do přípravy aktivit, zda cítí, že jejich názorům a nápadům je dán prostor či je jejich aktivita zúžena jen na plnění úkolů.

Podpora spoluodpovědnosti. Budeme zjišťovat, zda je laikům svěřena odpovědnost za určité úkoly, nebo zda jsou jen pomocnou silou salesiánů.

Komunikace. Komunikace je důležitá nejen uvnitř jednotlivých složek VPS, ale také mezi všemi salesiány a laiky napříč celým společenstvím. Budeme tedy zjišťovat, zda laici cítí, že prostor pro komunikaci je jim dán a zda podle jejich mínění komunikace funguje.

Formace. Formaci chápeme z hlediska profesního, tedy jako získávání potřebného vzdělání k činnostem, které laici vykonávají. Důležitým rysem je i formace salesiánská. Proto se budeme ptát, zda laici vědí, co je to preventivní systém a zda ho používají.

²⁴² Srov. HENDEL, J. *Kvalitativní výzkum Základní metody a aplikace*, s. 63.

5.2 Metoda výzkumu

Nyní si představíme metodu našeho výzkumu.

5.2.1 Kvantitativní výzkum

Vzorem pro tento druh výzkumu jsou metody přírodních věd. Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a sběr dat pomocí testů, dotazníků či pozorování.²⁴³

Hypoteticko-deduktivní model, se kterým kvantitativní výzkum bývá spojován, se skládá z následujících částí:

- teorie, ve které se vyjádří obecné tvrzení, které může vysvětlit vztahy v reálném světě.
- hypotézy, které stanovíme dedukcí. Hypotézy výzkumem ověříme a podle výsledku teorii potvrdíme nebo vyvrátíme.
- operační definice, kdy uvažujeme definice, co potřebujeme zjistit, abychom pozorovali proměnné X a Y.
- měření a pozorování, v našem případě dotazníkové šetření.
- testování hypotéz, provedení závěrů o platnosti hypotéz.
- verifikace, kdy vztáhneme výsledek testování zpět k teorii.²⁴⁴

5.2.2 Dotazníkové šetření

Abychom mohli zjistit, zda teorie odpovídá skutečnosti, rozhodli jsme se pro vytvoření dotazníku na základě pěti hypotéz, které vychází z první části naší diplomové práce.

Hypotéza 1

V salesiánských dílech se laici mohou zapojit jak do přípravy jednotlivých aktivit, tak do strategického plánování díla. Za přípravu a realizaci těchto aktivit mají laici určitou míru odpovědnosti.

²⁴³ Srov. HENDEL, J. *Kvalitativní výzkum Základní metody a aplikace*, s. 46.

²⁴⁴ Srov. tamtéž.

Dotazníkovým šetřením si ověříme, zda a do jaké míry se mohou laici

- a) zapojit do přípravy pastoračních aktivit
- b) zapojit do plánování salesiánského díla
- c) jakou míru zodpovědnosti za realizované aktivity nesou
- d) zda se skutečně zapojují do plánování salesiánského díla
- e) zda jsou jejich návrhy akceptované.

Hypotéza 2

V salesiánských dílech funguje VPS tak, že se schází zástupci jednotlivých složek salesiánského díla a spolupracují.

Hypotéza 3

Salesiáni dbají na to, aby v jejich zařízeních pracovali kvalifikovaní pracovníci. Zaměstnanci mají odpovídající kvalifikaci nebo si ji doplňují a všichni spolupracující (i animátoři a dobrovolníci) se účastní odborných školení.

Hypotéza 4

Laici, pracující v salesiánských dílech, znají základní principy preventivního systému.

Hypotéza 5

Laici, spolupracující na salesiánském díle, považují tuto spolupráci za osobní přínos.

5.3 Postup výzkumu

Vytvořený dotazník (viz Příloha 1) společně s průvodním dopisem (viz Příloha 2), jsme elektronickou cestou rozeslali do dvanácti komunit v ČR. Adresáty tohoto e-mailu byli především salesiáni, které osobně známe, případně ředitelé příslušných komunit. V průvodním dopise jsme zmínili požadavek deseti odevzdaných dotazníků, což by po ukončení fáze sběru čítalo sto dvacet vyplněných dotazníků. Z celkového počtu dvanácti komunit se dotazníky vrátily ze sedmi komunit v celkovém počtu sedmašedesáti dotazníků. Potvrdilo se nám, že z komunit, kde nemáme osobní kontakt,

se nám nevrátil ani jeden dotazník. Abychom zachovali anonymitu, přiřadili jsme komunitám písmena A-G. Příložené CD obsahuje přehlednou tabulku odpovědí respondentů na jednotlivé otázky.

V tabulce č.1 přehledně vidíme, kolik dotazníků se nám z které komunity vrátilo. Tento počet vyjadřujeme i procentuálně vzhledem k celkovému počtu odevzdaných dotazníků.

název komunity	počet respondentů	procenta
Komunita "A"	7	10,5%
Komunita "B"	7	10,5%
Komunita "C"	8	12%
Komunita "D"	7	10,5%
Komunita "E"	22	32,5%
Komunita "F"	4	6%
Komunita "G"	12	18%
Celkem	67	100%

Tabulka č. 1

5.3.1 Základní informace o jednotlivých komunitách

Informace, které budeme v následující kapitole uvádět, čerpáme z internetových stránek salesiánů www.sdb.cz.

Komunita „A“

Pod písmenem „A“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je středisko mládeže, které bylo založeno v roce 1990 a farnost, která byla založena v roce 1993.

Středisko mládeže funguje od roku 1996 jako školské zařízení v gesci MŠMT. Ve středisku mládeže probíhají tři základní druhy programů. Jedná se o pomoc dětem a rodině, nízkoprahové kluby a množství zájmových kroužků (sportovní, tvořivé, jazykové, hudební, aj). Ve středisku pracuje šestnáct zaměstnanců a velký počet dobrovolníků, kteří se podílejí zejména na vedení různých kroužků. Z odevzdaných dotazníků bylo všech sedm respondentů zapojeno do činnosti střediska, dva z nich uvedli zapojení také ve farnosti.

Farnost je svěřena salesiánům a úzce spolupracuje se střediskem mládeže. Do farnosti patří dva kostely, ve kterých se pravidelně konají bohoslužby.

Z této komunity se nám vrátilo sedm vyplněných dotazníků, z toho jsou čtyři muži a tři ženy.

Komunita „B“

Pod písmenem „B“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je středisko mládeže a farnost.

Středisko mládeže vzniklo v roce 1990 a od roku 2000 je zařazeno do sítě škol. Od roku 2009 patří mezi poskytovatele sociálních služeb. Středisko působí na dvou místech a pracuje zde šestnáct zaměstnanců a dobrovolníci, kteří se podílejí na činnosti střediska. Ve středisku mládeže probíhají nejrůznější aktivity. Zejména se jedná o nízkoprahový klub, kluby pro předškoláky a mladší děti, množství kroužků (sportovní, keramický, hudební, aj.) a doučování. Středisko také nabízí sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Z odevzdaných sedmi dotazníků je pět respondentů zapojeno do činnosti střediska.

Od roku 1990 je salesiánům svěřena farnost a salesiáni zajišťují bohoslužby v sedmi kostelích. Dva z respondentů jsou zapojeni do činnosti farnosti.

Z této komunity se nám vrátilo sedm vyplněných dotazníků, z toho je pět žen a dva muži.

Komunita „C“

Pod písmenem „C“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je středisko mládeže, farnost a pastorece vysokoškoláků.

Středisko mládeže bylo oficiálně zřízeno v roce 1995, ale salesiáni zde působí již od roku 1990. Středisko funguje od roku 1999 jako školské zařízení v gesci MŠMT. V tomto středisku mládeže fungují otevřené kluby, kontaktní centrum, velký počet zájmových kroužků (sportovní, hudební, keramický, aj.). Svoje místo zde mají také prázdninové zpravidla nekoedukované pobyty dětí, které jsou určeny zejména pro věřící děti a mládež z širokého okolí (tzv. chaloupky) a starost o dobrovolníky a praktikanty. Ve středisku pracuje sedmnáct zaměstnanců a velké množství dobrovolníků, kteří se zapojují zejména do vedení kroužků a vedení chaloupek. Z odevzdaných osmi dotazníků je sedm respondentů zapojeno do činnosti střediska

Farnost dostali salesiáni ke správě v roce 1990. Do této farnosti patří asi čtyřicet tisíc obyvatel a cca třináct tisíc vysokoškoláků. Ve farnosti fungují ministranti, chrámový sbor a setkání akolytů. Od laiků zapojených ve farnosti nemáme žádný zodpovězený dotazník.

Pastorece vysokoškoláků patří také mezi základní činnosti. Vysokoškoláci se setkávají pravidelně každý týden na společných setkáních, dvakrát ročně vyjíždí na

víkendové duchovní obnovy a příležitostně na seznamovací či vzdělávací akce. Do zajišťování všech aktivit se zapojuje sedmičlenná vysokoškolská rada a dalších asi patnáct animátorů. Jeden z respondentů je zapojen do činnosti společenství vysokoškoláků.

Z této komunity se nám vrátilo osm vyplněných dotazníků, z toho je šest žen a dva muži.

Komunita „D“

Pod písmenem „D“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je středisko mládeže, farnost a mediální centrum.

Obnovená činnost salesiánů na tomto místě začala v roce 1991, plně se rozvinula v roce 1995, poté co byl dokončen a vysvěcen nový kostel.

Středisko mládeže se v roce 1998 zařadilo do sítě škol a školských zařízení. Mezi činnosti, které středisko nabízí, patří otevřený klub, velké množství zájmových kroužků (hudební, sportovní, výtvarný, aj.) a organizace letních táborů. Ve středisku pracuje více než dvacet zaměstnanců a množství animátorů, kteří se podílí na realizaci kroužků a letních táborů. Všichni ze sedmi respondentů se podílí na činnosti střediska, jeden z nich uvedl i zapojení se ve farnosti.

Farnost je zde samostatně zřízena od roku 2000. Nabízí zejména svátostnou pastorační, setkávání ministrantů, společenství vysokoškoláků a úzce spolupracuje se střediskem mládeže.

Mediální centrum se zabývá převážně výrobou, rozmnožováním a nahráváním zvukově obrazových záznamů. Mezi další aktivity patří mediální výchova, především mediální kroužky realizované ve spolupráci se střediskem mládeže.

Z této komunity se nám vrátilo sedm vyplněných dotazníků, z toho jsou dvě ženy a pět mužů.

Komunita „E“

Pod písmenem „E“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je středisko mládeže, farnost, salesiánský klub mládeže a celá řada dalších aktivit, které mají někdy široký celostátní nebo dokonce mezinárodní dosah.

Středisko mládeže bylo založeno v roce 1995, ale svoji činnost začalo omezeně vykonávat již v roce 1991. Středisko mládeže nabízí tři druhy činností. Je to nízkoprahový klub, oratoř a horolezecká stěna. Činnost střediska zajišťuje více než

deset zaměstnanců a dobrovolníci. Farnost vznikla již v roce 1946. V současné době nabízí, kromě svátostné pastorace, i setkání vysokoškoláků, spolupracuje se skauty, pořádá manželská setkání a mnoho dalšího. Pět dotazovaných odpovědělo, že jsou zapojeni do činnosti ve farnosti.

Salesiánský klub mládeže vznikl v roce 2011 z původního klubu SHM. Nabízí velké množství kroužků (sportovní, hudební, modelářský, aj.) a organizuje chaloupky a letní tábory. Činnost v SKM uvedlo pět dotazovaných.

Mezi aktivity s širším dosahem patří zejména nakladatelství, salesiánské divadlo či starost o dobrovolníky a animátory v rámci celé ČR.

Z této komunity se nám vrátilo dvaadvacet vyplněných dotazníků, z toho je třináct žen a devět mužů.

Komunita „F“

Pod písmenem „F“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je farnost a pobytové výchovně vzdělávací zařízení pro mládež.

Mezi nabídku aktivit patří pobyty určené třídám žáků, které se pod vedením pracovníků zamýšlí nad svými životními názory, víkendové a prázdninové akce, především sportovní a zážitkové. Součástí je i klub pro mládež, herny a hřiště.

Farnost dostali salesiáni ke správě v roce 1994. Ve farnosti probíhá svátostná pastorace.

Z této komunity se nám vrátily čtyři vyplněné dotazníky, z toho jsou tři ženy a jeden muž.

Komunita „G“

Pod písmenem „G“ uvádíme komunitu, jejíž součástí je Salesiánský klub mládeže a farnost.

Klub dětí a mládeže je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Nabízí svoje prostory, herny a hřiště k trávení volného času. Realizuje velké množství kroužků (sportovní, hudební, modelářský, aj.) a pořádá prázdninové tábory. Chod klubu stojí převážně na dobrovolnících, kterých se zapojuje několik desítek. Dobrovolníci mají také možnosti školení a vzdělávání se.

V roce 2006 zde byl vysvěcen nový kostel a farnost živě spolupracuje s Klubem mládeže. Jeden dotazovaný uvedl, že se zapojuje ve farnosti.

Z této komunity se nám vrátilo dvanáct vyplněných dotazníků, z toho je osm žen a čtyři muži.

5.3.2 Identifikační údaje respondentů

Identifikační údaje jsme zjišťovali pomocí otázek 1-11.

První skupinu údajů tvoří otázky 1-4 zjišťující věk, pohlaví, životní stav a vzdělání.

Druhou skupinu údajů tvoří otázky 5-11, kterými dostáváme informace týkající se znalosti díla salesiánů a prostředí pastoračních aktivit. Ptáme se také, zda respondenti znají salesiány od dětství, zda navštěvují jejich aktivity, jak dlouho se podílejí na vytváření programů. Dále zjišťujeme, ve kterém sektoru díla spolupracují, zda jsou členy salesiánské rodiny a jakou pozici zastávají (zaměstnanec, dobrovolník, animátor).

5.3.2.1 Otázky 1-4

Odpovědi na první otázku, která zjišťuje věk respondentů, jsme rozdělili do čtyř skupin. První skupinu tvoří mladí lidé do 18 let, druhou skupinu respondenti do 25 let, třetí skupinu respondenti do 35 let a čtvrtou skupinu respondenti nad 36 let. Jak můžeme vyčíst z tabulky č. 2, polovina dotazovaných patří do věkové skupiny 19-25, naopak pouze deset procent dotazovaných patří do nejmladší věkové skupiny.

Věk	počet respondentů	procenta
0-18	7	10,5%
19-25	34	50,5%
26-35	14	21%
36-99	12	18%
Celkem	67	100%

Tabulka č. 2

Druhou otázkou jsme zjišťovali pohlaví dotazovaných. Jak můžeme vidět v tabulce č. 3, šedesát procent respondentů jsou ženy a čtyřicet procent muži.

Pohlaví	počet respondentů	procenta
muž	27	40%
žena	40	60%
celkem	67	100%

Tabulka č. 3

Další otázka se zaměřuje na životní stav respondentů. Téměř tři čtvrtiny respondentů uvedli jako svůj životní stav „svobodný“. Když se na tuto třetí otázku podíváme v závislosti na otázce zjišťující věk respondentů, zjistíme, že nejvíce ženatých či vdaných najdeme ve čtvrté věkové skupině nad 36 roků. Na zastoupení rozvedených či vdov se můžeme podívat v tabulce č. 4. V komunitách „C“ a „D“ jsou všichni respondenti svobodní.

Životní stav	počet respondentů	procenta
svobodný/á	52	77,5%
ženatý/vdaná	12	18%
rozvedený/á	1	1,5%
vdovec/vdova	2	3%
Celkem	67	100%

Tabulka č. 4

Čtvrtou otázkou se ptáme na vzdělání respondentů. Více než polovina respondentů uvádí jako nejvyšší dosažené vzdělání maturitu, téměř jedna třetina uvádí vysokoškolské vzdělání. Základní vzdělání uvádějí také všichni mladší osmnácti let. U těchto respondentů můžeme do budoucna předpokládat složení maturity. Stejně tak u věkové skupiny 19-25 let se dá předpokládat, že se jedná převážně o studenty vysokých škol, kteří vysokoškolského titulu teprve dosáhnou. Z vysokoškolsky vzdělaných lidí jsou více než dvěmi třetinami zastoupeny ženy.

V tabulce č. 5 vidíme, jak respondenti odpovídali na otázku týkající se dosaženého vzdělání.

Vzdělání	Počet respondentů	procenta
základní	10	15%
vyučen	3	4,5%
maturita	34	50,5%
VŠ	20	30%
Celkem	67	100%

Tabulka č. 5

5.3.2.2 Otázky 5-11

Pátá otázka zjišťuje, jakým způsobem se respondenti dozvěděli o možnosti spolupráce se salesiány. Z nabízených možností nečastěji uváděli, že od salesiánů (43 %) a od kamarádů (39 %). Více viz tabulka č. 6.

Možnost spolupráce	počet respondentů	procenta
od kamarádů	26	39%
od rodičů	5	7,5%
od salesiánů	29	43%
jiné	7	10,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 6

Následující šestá otázka zjišťuje, zda respondenti navštěvovali salesiánské aktivity jako účastníci. Poměr kladných a záporných odpovědí je téměř shodný. Převážná většina těch, kteří salesiánské aktivity navštěvovali, uvedla, že takto činila již od dětství. Viz tabulka č. 7.

Účastníci salesiánských aktivit	počet respondentů	procenta
ano od dětství	28	42%
ano od SŠ	7	10,5%
ne	32	47,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 7

V komunitě „B“ se jako v jediné ze sedmi komunit nevyskytl nikdo, kdo by salesiánské aktivity navštěvoval jako účastník.

Podobné je to i u sedmé otázky, kde jsme se ptali jak dlouho znají respondenti salesiány. Polovina respondentů zná salesiány od dětství. Zajímavé je, že tři respondenti, kteří salesiány znají od dětství, se neúčastnili salesiánských aktivit. Viz tabulka č. 8. Odpověď „jiné“ v sobě zahrnuje různě dlouhou dobu, kterou salesiány znají starší respondenti.

Znájí salesiány	počet respondentů	procenta
od dětství	33	49%
od SŠ	10	15%
krátce (1-2 roky)	7	10,5%
jiné	17	25,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 8

Na osmou otázku, která se ptá na délku spolupráce při vytváření programů, dvě třetiny respondentů odpověděly, že se zapojují více než tři roky. Z toho polovina respondentů nenavštěvovala aktivity jako účastníci. Viz tabulka č. 9.

Podílí se na programu	počet respondentů	procenta
méně než jeden rok	16	24%
jeden až tři roky	7	10,5%
více než tři roky	44	65,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 9

V komunitě „A“ se všichni respondenti podílí na vytváření programů více než tři roky.

Co se týká zastoupení respondentů v jednotlivých sektorech salesiánského díla, více než dvě třetiny se účastní aktivit ve středisku. Sedm z nich se podílí i na aktivitách farnosti. Viz tabulka č. 10.

Sektor díla	počet respondentů	procenta
farnost	8	12%
středisko mládeže	41	61%
středisko/farnost	6	9%
jiné/ SKM	5	7,5%
jiné	7	10,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 10

Když se podíváme na jednotlivé komunity, zjistíme, že jen komunity „B“ a „E“ mají alespoň 25% zastoupení respondentů ve farnosti. V ostatních komunitách je to jen nepatrná část respondentů, nebo žádný.

Členem salesiánské rodiny je pouze devět respondentů, z toho jsou tři Salesiáni spolupracovníci. Šest procent dotazovaných neví, co to salesiánská rodina je. Viz tabulka č. 11.

Salesiánská rodina	počet respondentů	procenta
ano ASC	3	4,5%
ano jiné	6	9%
ne	54	80,5%
nevím, co to je	4	6%
celkem	67	100%

Tabulka č. 11

V komunitách „D“ a „F“ není žádný z respondentů členem salesiánské rodiny, v ostatních komunitách se vždy alespoň jeden člen nachází.

Polovina respondentů pracuje v salesiánském díle jako zaměstnanci a polovina jako dobrovolníci či animátoři. V některých komunitách se používá pojem dobrovolník, v některých spíše pojem animátor. Proto jsme v našem dotazníku uvedli obě možnosti zvlášť, stejně tak i v tabulce č. 12. Při vyhodnocování však oba tyto pojmy spojíme.

Forma spolupráce	počet respondentů	procenta
zaměstnanec	34	51%
dobrovolník	21	31%
animátor	8	12%
animátor/ dobrovolník	4	6%
celkem	67	100%

Tabulka č. 12

V komunitách „A“, „B“, „E“ a „F“ jsou respondenti převážně zaměstnanci, v komunitách „C“ a „G“ se jedná převážně o dobrovolníky či animátory a v komunitě „D“ je tento poměr téměř vyrovnaný.

5.3.3 Typologie respondentů

Ze získaných odpovědí se pokusíme vytvořit typologii respondentů. Tato typologie nám pomůže demonstrovat, kteří laici se nejčastěji zapojují do pastoračních aktivit salesiánů. Můžeme určit dvě skupin těchto laiků.

První skupinu tvoří ženy s vysokoškolským vzděláním, nebo jeho ukončení můžeme vzhledem k jejich věku předpokládat. Pracují jako zaměstnanci a s činností salesiánů mají zkušenosti již od dětství, protože salesiánské aktivity navštěvovaly jako účastníci.

Druhou skupinu tvoří svobodní muži s maturitou a předpokladem vysokoškolského vzdělání. Pracují jako zaměstnanci a za činnosti ve VPS mají plnou odpovědnost. Ze své spolupráce se salesiány čerpají zkušenosti pro svůj další život a preventivní systém pro ně není jen nějakou teorií, ale snaží se jím ve své práci řídit.

5.3.4 Vyhodnocování hypotéz

Nyní přistoupíme k vyhodnocování hypotéz, které jsme si předem stanovili. Hypotézy jsme uvedli již na konci první části naší práce. Každou hypotézu budeme nejdříve hodnotit z pohledu všech odevzdaných dotazníků, tedy z pohledu celé ČR. Ve druhé části hodnocení přistoupíme ke zjišťování, jak se jednotlivé hypotézy daří uskutečňovat v jednotlivých komunitách.

5.3.4.1 Hypotéza 1

V otázkách 17-22 nalezneme data pro ověření naší první hypotézy. Zjišťujeme, zda a jak se laici mohou v salesiánských dílech zapojit do přípravy jednotlivých aktivit a do strategického plánování díla.

24. GK uvedla, že *zapojoování* je jedním ze čtyř požadavků, které klade na zlepšení spolupráce salesiánů a laiků. Salesiáni zde mají zvláštní odpovědnost a proto jsme zjišťovali, zda dávají laikům dostatečný prostor pro zapojování ve výchově a pastoraci, resp. zda laici cítí, že tento prostor jim je dán.

Otázka 17: Máte možnost zapojovat se do přípravy aktivit?

Tato otázka je pro celou první hypotézu důležitá, protože následující otázky na ni předpokládají kladnou odpověď. Z šedesáti sedmi respondentů odpovědělo šedesát čtyři, že mají možnost zapojovat se do přípravy aktivit. To je 95 % z celkového počtu odevzdaných dotazníků. V následujícím vyhodnocování budeme tedy počítat jen s těmito čtyřiašedesáti respondenty a budeme je brát jako 100 %.

Když se podíváme na jednotlivé komunity, zjistíme, že dva ze tří respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli záporně, patří do komunity „F“. Tvoří tak polovinu odevzdaných dotazníků z této komunity. Můžeme z toho tedy usoudit, že v této komunitě laici příliš možností zapojovat se do přípravy aktivit nemají. Třetí respondent se zápornou odpovědí je z komunity „E“, kde však z dvaadvaceti odevzdaných dotazníků tvoří nepatrnou část.

Otázka 18: Pokud ano, jak se zapojujete?

Tato otázka úzce souvisí s participací, o které jsme se zmiňovali v první části naší práce. Proto při jejím vyhodnocování přiřadíme jednotlivé odpovědi k příslušným stupňům participace, jak je rozlišuje R. Hart.

Otázka nabízela tyto odpovědi:

- jako dobrovolník, který je k dispozici k tomu, co je zrovna potřeba
- jako spoluorganizátor, přičemž hlavní slovo mají salesiáni
- jako člen přípravného týmu, jehož názor je akceptován
- jako hlavní zodpovědný za konkrétní akci

Pokud respondent vybral jednu z prvních dvou odpovědí, nejedná se o pravou participaci; jedná se o jeden ze tří stupňů falešné participace (manipulace, dekorace, tokenismus).

Výběr první odpovědi signalizuje druhý stupeň participace – dekoraci. Dobrovolník se podílí na programu, jenž je připravený salesiány a jeho úloha je být k dispozici a nic na připraveném programu neměnit.

Do třetího stupně participace – *tokenismus (formální participace)*, bychom mohli zařadit *spoluorganizátora*, který je přítomen na přípravě, tedy organizaci programu, ale odpovědnost za program leží plně na salesiánech, přítomnost laiků je pouze formální.

Třetí možnost odpovědi na osmnáctou otázku bychom mohli zařadit do pátého stupně participace. Tento stupeň již patří do skutečné participace a jedná se o *konzultaci*, kdy laici jsou považováni za *členy přípravného týmu* a salesiáni rozhodují o realizaci programu až na základě konzultace s nimi, přičemž jejich názor je nejen vyslechnut, ale také zohledněn.

Pokud se laici podílejí na přípravě a realizaci aktivit jako *hlavní zodpovědní*, můžeme je zařadit do sedmého stupně participace, do *samosprávného vedení*. Zde se laici považují za iniciátory a organizátory programu a salesiáni zde hrají podpůrnou roli.

Jedna čtvrtina respondentů odpověděla, že se zapojuje jako dobrovolník či spoluorganizátor a můžeme tedy říci, že v tomto případě se nejedná o skutečnou participaci. Z ostatních 75% respondentů je téměř jedna třetina těch, kteří uvedli na osmnáctou otázku více odpovědí. U všech těchto respondentů je vždy alespoň jedna odpověď *člen přípravného týmu* nebo *hlavní zodpovědný*. Budeme tedy uvažovat o těchto třech čtvrtinách respondentů jako o těch, u kterých funguje skutečná participace. Pravděpodobně je míra jejich zapojení závislá na konkrétní akci, kterou zrovna realizují a na zodpovědnosti, která je jim svěřena. Viz tabulka č. 13.

forma zapojení	počet respondentů	procenta	participace
Dobrovolníci	15	23,5%	Falešná (25,10%)
Spoluorgani- zátři	1	1,6%	
Členové týmu	22	34,4%	Skutečná (74,90%)
Hlavní zodpovědní	12	18,7%	
Více možností	14	21,8%	
Celkem	64	100%	

Tabulka č. 13

Otázka 19: Jaká míra odpovědnosti je vám svěřena?

Otázka nabízela tyto odpovědi:

- žádná, za všechno odpovídají salesiáni
- částečná, společně se salesiány
- plná, za konkrétní akci mám odpovědnost já

Na tuto otázku odpovědělo třicet tři respondentů (51,5 %), že jejich odpovědnost je částečná, dvacet pět respondentů (39 %) odpovědělo, že jejich odpovědnost je plná a šest respondentů (9,5 %) nemá žádnou míru odpovědnosti. Viz tabulka č. 14.

Míra odpovědnosti	počet respondentů	procenta
žádná	6	9,5%
částečná	33	52,5%
plná	25	39%
celkem	64	100%

Tabulka č. 14

Nyní se podíváme na devatenáctou otázku ve spojení s otázkou osmnáctou. Pokud uvažujeme zapojení laiků jako dobrovolníka a spoluorganizátora za falešnou participaci, měli by tito respondenti odpovědět na devatenáctou otázku, že míra jejich odpovědnosti není žádná, maximálně částečná. Jedna třetina z těchto respondentů odpověděla že jejich míra odpovědnosti není žádná a dvě třetiny odpověděli na tuto otázku, že mají částečnou míru odpovědnosti.

Zapojení členů přípravného týmu, hlavních zodpovědných a všech těch, kteří uvedli více odpovědí, můžeme považovat za skutečnou participaci. Jejich míra odpovědnosti by tedy měla být částečná nebo plná. Zde se našel jeden respondent, který, přestože uvádí, že je zapojený jako člen přípravného týmu, nemá žádnou míru odpovědnosti. Všech dvanáct respondentů, kteří uvedli svoje zapojení jako hlavní zodpovědní za konkrétní akci, mají plnou míru odpovědnosti. Plnou míru odpovědnosti má i třináct členů přípravného týmu.

Odpovědi na tyto dvě otázky si u jednotlivých respondentů, až na jeden zmiňovaný případ, neprotiřečí.

Jestliže se podíváme na odpovědi podle jednotlivých komunit, můžeme vidět, že v komunitách „A“ a „B“ se ve všech případech jedná o skutečnou participaci, tedy že respondenti se zapojují jako členové přípravného týmu nebo hlavní zodpovědní. V komunitě „E“ se jedná přibližně o tři čtvrtiny respondentů a v ostatních komunitách, s výjimkou komunity „F“, je poměr skutečné a falešné participace přibližně šesát ku čtyřiceti.

Otázka 20: Máte možnost zapojit se do tvorby SVPP, celoročního plánu?

Otázka 21: Pokud tuto možnost máte, využíváte ji?

Otázka 22: Využíváte-li tuto možnost, jsou vaše návrhy akceptované?

Tvorba Výchovně pastoračního projektu je záležitostí celého Výchovně pastoračního společenství. Tedy i laici mají svoje místo v zapojení se do tvorby tohoto projektu. Pomocí těchto tří otázek získáme odpovědi týkající se právě zapojení do tvorby SVPP. Aby se laici mohli zapojit, je třeba, aby jim tato možnost byla ze strany salesiánů poskytnuta. Na toto nám odpoví otázka č. 20. Teprve pokud laici ve VPS tuto možnost mají, můžeme zjišťovat, zda ji využívají a zda jejich návrhy mají svoji váhu a jsou akceptované, popřípadě do SVPP zařazené. Při vyhodnocování těchto tří otázek budeme opět počítat se všemi šedesáti sedmi respondenty.

Když se podíváme do tabulky č. 15, zjistíme, že pouze dvanáct respondentů (18 %) odpovědělo, že mají možnost zapojit se tvorby SVPP. Třináct respondentů (19,5 %) tuto možnost nemá a dvačtyřicet respondentů (62,5 %) o této možnosti ani neví.

Možnost zapojení	počet respondentů	procenta
ano	12	18%
ne	13	19,5%
nevím	42	62,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 15

Z dvanácti respondentů, kteří mají možnost zapojit se do tvorby SVPP, tuto možnost využívá deset z nich, přičemž polovině z nich jsou návrhy akceptované vždy a polovině někdy. Toto ukazuje tabulka č. 16.

Využívá možnost zapojení	Počet respondentů	procenta	akceptované návrhy	počet respondentů	procenta
ano	10	83%	vždy	5	50%
			někdy	5	50%
ne	2	17%			
celkem	12	100%			

Tabulka č. 16

Nejlépe se při vyhodnocování těchto otázek z pohledu komunit jeví komunita „A“, kde více než dvě třetiny respondentů odpověděly, že mají možnost zapojovat se do tvorby SVPP. Naopak v komunitách „F“ a „G“ se nenašel žádný z respondentů, který by tuto možnost měl nebo o ní alespoň věděl. V ostatních komunitách se jedná o jednoho až tři respondenty, což vzhledem k počtu respondentů znamená nepatrné množství.

Nyní se pokusíme najít odpověď na první hypotézu. První polovina hypotézy se týkala zapojení laiků do pastoračních aktivit. Zde můžeme s určitostí říci, že laici v salesiánských dílech v ČR mají možnost zapojit se do pastoračních aktivit a ze 75 % se jedná o participaci skutečnou. Jejich zapojení tedy není jen formální, ale opravdu mají svoje místo v salesiánské pastoraci. Druhá polovina hypotézy se týkala možnosti účastnit se tvorby SVPP. Zde můžeme vidět výsledky téměř opačné. Jen 18% respondentů odpovědělo, že má možnost podílet se na tvorbě SVPP, 42% respondentů o této možnosti ani neví. Zde je velká výzva pro salesiány, aby mezi spolupracujícími laiky více šířili vědomí o možnosti společné tvorby SVPP a tuto možnost jim také nabízeli.

5.3.4.2 Hypotéza 2

V otázkách 23-25 nalezneme odpovědi pro ověření naší druhé hypotézy. Vychází z naší první části práce, konkrétně z kapitoly pojednávající o VPS a SVPP. Tato hypotéza tvrdí, že v salesiánských dílech funguje VPS tak, že se schází zástupci jednotlivých součástí salesiánského díla a spolupracují.

Abychom mohli k ověřování této hypotézy přistoupit, podívejme se nejprve na otázku 15. Tato otázka zjišťuje, zda respondenti vědí co to je VPS a SVPP.

Otázka 15: Víte co je VPS a SVPP?

Co je VPS ví pouze 31 % respondentů a co je SVPP jen 24 % respondentů. Povědomí o obou těchto pojmech má 21 % respondentů. Více vyplývá z následující tabulky č. 17.

znalost VPS	počet respondentů	procenta
ano	21	31%
ne	46	69%
znalost SVPP		
ano	16	24%
ne	51	76%
znalost VPS a SVPP		
ano	14	21%
ne	53	79%

Tabulka č. 17

V případě komunity „A“ všichni odpověděli, že znají oba pojmy. V komunitách „D“ a „F“ se nenašel nikdo z respondentů, kdo by znal alespoň jeden z těchto pojmů. V ostatních komunitách se znalost těchto pojmů pohybuje mezi 25-30% respondentů.

Otázka 23: Schází se pravidelně zástupci jednotlivých složek VPS?

Když se na tuto otázku podíváme ve světle odpovědí na otázku 15, zjistíme, že celé dvě třetiny respondentů, které odpověděly, že neví, co to VPS je, rovněž neví, jestli se zástupci jednotlivých složek schází. Pouhá čtvrtina respondentů uvedla, že zástupci jednotlivých složek se schází. Všichni tito respondenti zároveň vědí, co to VPS je.

V případě hodnocení z pohledu komunit jsou výsledky podobné jako u předchozí otázky. V komunitě „A“ převážná většina respondentů odpověděla, že se zástupci složek VPS schází. Z odpovědí respondentů z komunit „B“, „D“ a „F“ vyplývá, že se zde naopak členové VPS neschází.

Otázka 24: Pokud se zástupci jednotlivých složek VPS schází, jak často se schází?

Tato otázka je opět podmíněna otázkou předchozí. Na předešlou otázku odpovědělo kladně šestnáct respondentů. Z tohoto malého počtu šest respondentů neví, jak často se

schází zástupci jednotlivých složek VPS a pět respondentů uvedlo, že se schází měsíčně. Zbylých pět respondentů má další různé odpovědi na tuto otázku. Všichni ostatní, tedy tři čtvrtiny respondentů, kteří na předchozí otázku odpověděli, že zástupci jednotlivých složek VPS se neschází nebo o jejich scházení neví, na tuto otázku neodpověděli, nebo odpověděli, že rovněž neví jak často se schází.

V tabulce č. 18 je vidět, zda a jak často se podle respondentů schází zástupci jednotlivých složek VPS.

zda se schází	počet respondentů	procenta	jak často se schází	počet respondentů	procenta
ano	16	24%	nevím	6	28%
			měsíčně	5	31%
			různé	5	31%
ne	4	6%			
nevím	47	70%			
celkem	67	100%		16	100%

Tabulka č. 18

Otázka 25: Daří se spolupráce mezi jednotlivými složkami místního společenství (farnost, středisko,...)?

Tato otázka se týká spolupráce jednotlivých složek VPS. V textu otázky je VPS nahrazeno výrazem *místní společenství*. Tuto formulaci jsme zvolili proto, abychom respondentům, kteří nevědí, co je to VPS, pomohli na tuto otázku odpovědět. Když se vrátíme k první části naší práce, můžeme si povšimnout, že spolupráce, resp. komunikace je dalším ze čtyř požadavků, které 24. GK klade na dobré fungování VPS. Touto otázkou se tedy pokusíme zjistit, jak se u nás v ČR daří tato komunikace.

Respondenti měli na výběr ze tří možných odpovědí:

- nedaří se
- ano, daří se formálně
- ano, spolupracujeme často a dobře.

Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo osmapadesát respondentů, tedy 87 %, že spolupráce se daří. Z tohoto počtu se podle 45 % respondentů spolupráce daří na formální úrovni a podle 55 % respondentů jednotlivé složky spolupracují často a dobře.

Pouze dva respondenti odpověděli, že se spolupráce nedaří a sedm jich na tuto otázku neodpovědělo vůbec. Viz tabulka č. 19.

Jak se daří spolupráce složek VPS	počet respondentů	procenta
nedaří	2	3%
formálně	26	39%
dobře	32	47,5%
bez odpovědi	7	10,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 19

Nyní se na tuto otázku podíváme z pohledu komunit. Z odpovědí respondentů vyplývá, že v komunitách „A“, „C“ a „G“ se spolupráce daří. Všichni respondenti totiž odpověděli kladně. V komunitě „E“ kladně odpovědělo 86 % respondentů, v komunitách „B“ a „D“ také většina a v komunitě „F“ polovina.

Z vyhodnocování těchto dat vyplývá, že většina respondentů neví, co to VPS či SVPP jsou. Pokud nemají toto povědomí, je jasné že ani nemohou vědět, zda a jak často se zástupci jednotlivých složek scházejí. Jiné výsledky se dozvídáme při otázce zjišťující, zda se daří spolupráce jednotlivých složek místního společenství. Formulací otázky jsme předešli neznalostem pojmu VPS. Výsledky ukazují, že i když laici neznají významy zkratk VPS a SVPP, spolupráce mezi jednotlivými složkami se daří.

Pokud tedy máme odpovědět na otázku, zda se tato hypotéza potvrdila, opět musíme říci, že je tomu podobně jako u hypotézy první. Respondenti sice neví, zda se zástupci jednotlivých složek schází, ale dle jejich názoru se spolupráce mezi jednotlivými složkami daří.

5.3.4.3 Hypotéza 3

V otázkách 12-14 budeme ověřovat hypotézu, která tvrdí, že salesiáni dbají na to, aby v jejich zařízeních pracovali kvalifikovaní pracovníci. Podle 24. GK totiž vzdělávání a formování patří ke čtyřem základním požadavkům pro dobré fungování VPS. Zaměstnanci mají mít kvalifikaci nebo si ji doplnit a všichni spolupracující (i animátoři a dobrovolníci) se mají účastnit odborných školení.

Otázka 12: Pokud zde pracujete jako zaměstnanec, máte kvalifikované vzdělání?

Tato otázka úzce souvisí s otázkou 11, která zjišťovala, kdo z respondentů pracuje jako zaměstnanec a kdo jako dobrovolník či animátor. Z vyhodnocování této otázky vyplynulo, že polovina pracuje jako zaměstnanci a polovina jako animátoři či dobrovolníci. Zaměstnanci poté odpovídali na dvanáctou otázku.

Téměř všichni respondenti odpověděli, že mají kvalifikované vzdělání nebo si ho doplňují. Poměr respondentů s ukončeným vzděláním a studujících je tři ku jedné, viz tabulka č. 20.

Kvalifikované vzdělání zaměstnance	počet respondentů	procenta
ano	25	73%
dodělává si ho	8	24%
ne	1	3%
celkem	34	100%

Tabulka č. 20

Otázka 13: Jakým způsobem probíhá vzdělávání, školení?

Tato otázka nabízela šest různých možností odpovědí. Jedna z možností odpovědí byla, že školení neprobíhá a dalších pět odpovědí nabízelo různé intenzity školení. Jak vyplývá z tabulky č. 21, pouze dva respondenti (3 %) odpověděli, že školení neprobíhá. Z šedesáti pěti respondentů, kteří odpověděli kladně, tvoří 50 % odpověď, že školení probíhá nepravidelně.

Školení	počet respondentů	procenta
neprobíhá	2	3%
1xročně	1	1,5%
2xročně	8	12%
měsíčně	6	9%
nepravidelně	32	47,5%
dle potřeby	4	6%
nevím	6	9%
jiné	8	12%
celkem	67	100%

Tabulka č. 21

Dva respondenti, kteří odpověděli, že školení neprobíhá, jsou z komunity „E“. Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o dva z dvaadvaceti respondentů, můžeme říci, že

ve všech komunitách školení probíhá. Ne všichni ale o školení vědí. V komunitách „E“, „F“ a „G“ jsou respondenti, kteří o tom, že školení probíhá, nevědí.

Otázka 14: Pokud probíhá školení, účastníte se ho?

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce uvedli, že školení probíhá. Budeme tedy vycházet z počtu padesáti devíti respondentů.

Nabízené odpovědi byly následující:

- ano, vždy se účastním
- ano, občas se účastním
- ne, neúčastním se

Pokud se podíváme na tabulku č. 22, zjistíme, že pouze dva respondenti se neúčastní školení, i když tuto možnost mají. Více než polovina respondentů se školení účastní občas a ostatní (42 %) se školení účastní vždy, když probíhá. Zajímavé je, že ze zaměstnanců se školení vždy účastní jen necelá polovina, jeden ze zaměstnanců se školení neúčastní vůbec.

Účastní se školení	počet respondentů	procenta
vždy	25	42%
občas	32	54%
ne	2	4%
celkem	59	100%

Tabulka č. 22

V komunitách „A“, „D“ a „G“ se většina respondentů školení účastní vždy, v ostatních komunitách převažují ti, kteří se školení účastní jen občas.

Na závěr můžeme říci, že se hypotéza 3 potvrdila. Zaměstnanci mají vzdělání či si ho dokončují. Školení a vzdělávání probíhají, i když s různou pravidelností a laici se těchto školení ve velké míře účastní.

5.3.4.4 Hypotéza 4

Abychom potvrdili tuto hypotézu, musíme ověřit, zda laici pracující v salesiánských dílech, znají základní principy preventivního systému a zda se jím ve své práci řídí. Toto jsme zjišťovali pomocí šestnácté otázky.

Otázka 16: Znáte preventivní systém a jeho tři základní pilíře: rozum, náboženství a laskavost?

Na tuto otázku jsme vytvořili čtyři možné odpovědi. Tři z nich na znalost preventivního systému odpovídaly kladně, ale lišily se hloubkou znalosti. Čtvrtá odpověď nabízela možnost, že respondenti neznají preventivní systém.

Možné odpovědi na šestnáctou otázku:

- ano znám a řídím se jím
- ano znám, ale jenom teoreticky
- ano, slyšel/a jsem o tom
- ne, neznám

Jak nám ukazuje tabulka č. 23, pouze pět respondentů (7,5 %) nezná preventivní systém. Z ostatních šedesáti dvou respondentů preventivní systém zná a řídí se jím téměř polovina. Třetina o preventivním systému pouze slyšela a 18 % respondentů zná preventivní systém teoreticky.

Preventivní systém	počet respondentů	procenta
zná a řídí se jím	30	45%
zná jen teoreticky	11	16,5%
slyšel o tom	21	31%
nezná	5	7,5%
celkem	67	100%

Tabulka č. 23

V komunitách „A“, „C“ a „D“ všichni respondenti odpověděli, že nějakým způsobem znají preventivní systém. K těmto třem komunitám bychom mohli zařadit i komunitu „E“, kde pouze jeden z dvaadvaceti respondentů nezná preventivní systém.

V komunitách „A“, „B“, „C“, „E“ a „F“ se alespoň polovina respondentů preventivním systémem ve své práci řídí.

Jak jsme uvedli v první části naší práce, preventivní systém je součástí salesiánského ducha. Je také nedílnou součástí a pomůckou pastoračních aktivit salesiánů. Laici spolupracující se salesiány by tento prvek salesiánské výchovy měli znát a osvojovat si ho.

Hypotézu 4 jsme na základě odpovědí respondentů potvrdili.

5.3.4.5 Hypotéza 5

Tuto hypotézu, která tvrdí, že laici považují spolupráci na salesiánském díle za osobní přínos, můžeme ověřit poslední otázkou našeho dotazníku.

Otázka 26: Co vám dává účast na pastoračních aktivitách SDB?

Respondenti měli na výběr ze tří odpovědí:

- nic
- osobní rozvoj
- zkušenosti s přípravou akcí

Při pohledu na tabulku č. 24 zjistíme, že 21 % respondentů účast na pastoračních aktivitách nic nedává. 36 % respondentů pomáhá účast v osobním rozvoji, 23 % přináší zkušenosti s přípravou akcí. Jedna pětina respondentů (20 %) uvádí osobní rozvoj i zkušenosti s přípravou akcí.

Co dává účast na pastoračních aktivitách	počet respondentů	procenta
nic	14	21%
osobní rozvoj	24	35%
zkušenosti s přípravou akcí	16	24%
rozvoj i zkušenosti	13	20%
celkem	67	100%

Tabulka č. 24

Nyní se na tuto otázku podíváme z pohledu jednotlivých komunit. V komunitě „A“ se nenašel nikdo, kdo odpověděl, že účast na pastoračních aktivitách mu nic nedává. Podobně je tomu v komunitě „E“, kde se našel jen jeden, což je zanedbatelné množství vzhledem k počtu došlých odpovědí z této komunity. Na druhém pólu se objevily komunity „C“ a „F“, kde čtyři respondenti z osmi, resp. dva ze čtyř odpověděli, že účast jim nic nedává.

Tato poslední hypotéza již nesouvisí přímo s první částí naší práce, ale zdálo se nám užitečné zjistit, zda laici, kteří spolupracují se salesiány, cítí nějaký přínos pro svůj život. Jak nám z dotazníku vyplynulo, téměř pro čtyři pětiny respondentů je účast na pastoračních aktivitách salesiánů přínosem. Můžeme tedy říci, že tato hypotéza se nám potvrdila.

5.3.5 Vyhodnocování komunit

Na závěr dotazníkového šetření se pokusíme vyhodnotit jednotlivé komunity.

Komunita „A“ se po vyhodnocení odevzdaných odpovědí jeví jako nejlépe fungující. První hypotéza, týkající se zapojení laiků do přípravy pastoračních aktivit a tvorby SVPP, se v této komunitě potvrdila. V komunitě probíhá skutečná participace a většina respondentů se zapojuje do tvorby SVPP a jejich názory jsou akceptované. Všichni respondenti z této komunity znají pojmy VPS a SVPP a z odpovědí vyplývá, že zástupci jednotlivých složek se schází a spolupráce se daří. Z odpovědí můžeme také vyčíst, že školení probíhá většinou nepravidelně a všichni respondenti se školení alespoň občas účastní. Preventivní systém znají všichni respondenti a většina se jím ve své práci i řídí. Všem respondentům účast na pastoračních aktivitách něco dává, ve většině případů je to osobní rozvoj.

V **komunitě „B“** se první hypotéza potvrdila jen z poloviny. I když v této komunitě probíhá skutečná participace, většina respondentů nic neví o možnosti zapojit se do tvorby SVPP. Neznají ani význam pojmů VPS a SVPP. Zástupci jednotlivých složek se neschází a spolupráce složek se daří spíše formálně. Školení a vzdělávání probíhá a všichni respondenti uvedli, že se ho alespoň občas účastní. I když ne všichni znají preventivní systém, více než polovina respondentů z této komunity se jím ve své práci řídí. Přesto, že většině respondentů účast na pastoračních aktivitách salesiánů něco

dává, našli se zde dva respondenti, kterým tato účast nedává nic. Zajímavostí této komunity je, že nikdo z respondentů nenavštěvoval salesiánské aktivity jako účastník a nikdo nezná salesiány od dětství.

V *komunitě „C“* probíhá skutečná participace podle dvou třetin respondentů. Stejně jako v předchozí komunitě většina respondentů (až na jednoho) neví nic o možnosti zapojit se do tvorby SVPP, nebo tuto možnost nemá. Téměř polovina respondentů zná pojmy VPS a SVPP, ale většina neví, jestli se zástupci jednotlivých složek schází. Polovina respondentů odpověděla, že spolupráce jednotlivých složek se daří dobře, druhá polovina odpověděla, že formálně. Z odpovědí vyplynulo, že školení v této komunitě probíhá, nelze však vzhledem k různostem odpovědí vyčíst, jak často probíhá. Většina respondentů se školení účastní občas, oba zaměstnanci školení navštěvují vždy, když probíhá. Preventivní systém v této komunitě znají všichni respondenti, polovina z nich se jím i řídí. Z odpovědí na poslední otázku vyplývá, že polovina respondentů nevnímá přínos z účasti na pastoračních aktivitách salesiánů.

První hypotéza se v *komunitě „D“* potvrdila jen z poloviny. Z odpovědí respondentů můžeme vyčíst, že participace v této komunitě je skutečná. Pouze jeden respondent odpověděl, že má možnost zapojit se do tvorby SVPP, ale přestože tuto možnost má, tak ji nevyužívá. Jen ve dvou komunitách se nenašel nikdo, kdo by znal pojmy VPS a SVPP. Tato komunita je jednou z nich. Nikdo z respondentů ani neví, zda a jak často se schází zástupci jednotlivých složek VPS. Z odpovědí nemůžeme jednoznačně určit, jestli se spolupráce těchto složek se daří. Třetí hypotéza, že probíhá školení a laici se těchto školení účastní, se v této komunitě plně potvrdila. Školení zde probíhá pravidelně, a většina respondentů se školení účastní vždy, když probíhá. I když se preventivním systémem většina respondentů z této komunity neřídí, všichni ho znají. Většinu respondentů nějakým způsobem obohacuje účast na pastoračních aktivitách salesiánů.

Komunita „E“ se od ostatních komunit, ze kterých nám přišly dotazníky, liší. Nejen v počtu odevzdaných dotazníků (22), ale především v množství sektorů tohoto díla a v počtu aktivit, které se zde realizují. V této komunitě probíhá skutečná participace podle tří čtvrtin respondentů. O možnosti zapojit se do přípravy SVPP většina respondentů neví nebo tuto možnost nemá, pouze tři respondenti odpověděli, že

možnost zapojit se mají, že tuto možnost využívají a že jejich názory jsou někdy akceptované. Čtvrtina respondentů z této komunity zná pojmy VPS a SVPP. Stejně množství odpovědělo, že zástupci jednotlivých složek VPS se schází, ale neví, jak často se schází. Podle odpovědí můžeme usuzovat, že spolupráce jednotlivých složek se daří. Školení v této komunitě probíhají spíše nepravidelně a respondenti se jich účastní občas. Zajímavé je, že i většina zaměstnanců se školení účastní jen občas. Preventivní systém nezná jen jeden respondent, což je vzhledem k počtu odevzdaných dotazníků nepatrné množství. Můžeme říci, že v této komunitě laici znají preventivní systém a téměř polovina se jím ve své práci řídí. Na poslední otázku odpověděl opět pouze jeden respondent záporně, účast na pastoračních aktivitách salesiánů je tak téměř všem přínosem.

Součástí *komunity „F“* není středisko mládeže, které by se velikostí a návštěvností dalo srovnat s ostatními komunitami. Na dotazník odpověděli pouze čtyři respondenti. Z celkového počtu respondentů (šedesát sedm) pouze tři respondenti uvedli, že nemají možnost zapojovat se do přípravy aktivit. Z těchto tří jsou dva respondenti z této komunity. První hypotézu jsme tedy v této komunitě nemohli ověřit. Tato komunita je také z těch, kde nikdo z respondentů nezná pojmy VPS a SVPP. Zástupci jednotlivých složek VPS se neschází a spolupráce se daří pouze podle poloviny respondentů. I když školení podle odpovědí respondentů probíhá, jen polovina se ho občas účastní. Preventivní systém respondenti převážně znají a dva se jím i řídí. Polovině respondentů účast na pastoračních salesiánů nic nedává. Tato komunita v našem hodnocení vyšla nejhůře ze všech. Na výsledky hodnocení má vliv i malý počet odevzdaných dotazníků.

V *komunitě „G“* všichni respondenti odpověděli kladně na otázku, zda se mohou zapojovat do přípravy aktivit. Z odpovědí poloviny respondentů vyplývá, že participace je v této komunitě skutečná. Zajímavé je, že pouze jeden respondent je zaměstnanec, ostatní jsou dobrovolníci či animátoři. Téměř všichni respondenti odpověděli, že míra jejich odpovědnosti je částečná. Polovina první hypotézy se tedy potvrdila. Druhá polovina hypotézy se naopak nepotvrdila vůbec. V této komunitě se nenašel nikdo z respondentů, kdo by měl možnost zapojit se do tvorby SVPP. Pouze čtvrtina respondentů zná pojem VPS a pojem SVPP nezná nikdo. Tři čtvrtiny neví, zda se zástupci jednotlivých složek schází, ale spolupráce jednotlivých složek se daří, i když

spíše formálně. Přestože ne všichni respondenti ví, zda probíhá školení, můžeme říci, že s určitou pravidelností probíhá a většina respondentů se ho vždy účastní. Většina respondentů preventivní systém zná a čtvrtina se jich ve své práci preventivním systémem řídí. Na poslední otázku, zda jim něco dává účast na pastoračních aktivitách salesiánů, tři čtvrtiny respondentů odpověděly kladně.

Závěr

V naší diplomové práci jsme se zamýšleli nad spoluprací laiků na pastoračních aktivitách salesiánů. Vztahem salesiánů a laiků se zabývala 24. generální kapitula salesiánů v roce 1996. Závěrečný dokument této kapituly dává čtyři výzvy k tomuto vztahu. Jedná se o společné **zapojování** salesiánů a laiků, které dozrává k účinné **spoluodpovědnosti** za svěřené dílo. Dále je důležitá vzájemná **komunikace** a také kvalitní **formování**, vzdělávání.

Jak se tyto čtyři výzvy daří v salesiánských komunitách v ČR naplňovat, jsme zjišťovali pomocí kvantitativního dotazníku.

Dotazníkové šetření přineslo zajímavé výsledky. Důležitým zjištěním je, že téměř všichni respondenti mají možnost podílet se na přípravě a realizaci pastoračních aktivit salesiánů. Za dobré můžeme považovat také to, že tři čtvrtiny z nich mají možnost skutečné participace na této přípravě a realizaci. Opačné výsledky nám vyplývají z odpovědí na otázky, které zjišťovaly možnost zapojení se do tvorby SVPP. Jen necelá pětina uvedla, že tuto možnost má. Většina respondentů o této možnosti neví. Výzva 24. GK ke společnému zapojování a spoluodpovědnosti se tedy naplňuje při přípravě a realizaci jednotlivých aktivit. Při řešení dlouhodobějšího plánování laici takový prostor nemají. V ČR jsou komunity, kde tyto výzvy fungují, ale také komunity, kde se je uskutečňovat příliš nedaří. Toto zjištění tedy může být podnětem pro salesiány, aby laiky více zapojovali do dlouhodobého plánování.

Zda se daří naplňovat výzvu po vzájemné komunikaci jsme zjišťovali otázkami, které se ptají na setkávání zástupců jednotlivých složek VPS a na informovanost o základních pojmech. Zde bylo důležitým zjištěním, že laici neznají význam zkratk VPS a SVPP. Na druhé straně se ale ukázalo, že komunikace mezi jednotlivými složkami funguje. V otázce, která toto zjišťovala, jsme záměrně místo VPS použili výraz místní společenství. Můžeme tedy říci, že i když laici neznají terminologii salesiánů (VPS, SVPP), ve skutečnosti výzva po komunikaci v salesiánských komunitách funguje.

Čtvrtou výzvou 24. GK je formování, neboli vzdělávání. Z dotazníku nám vyplynulo, že i tuto výzvu se daří v salesiánských komunitách v ČR uskutečňovat. Laici, kteří pracují v salesiánských dílech jako zaměstnanci, mají kvalifikované vzdělání, nebo si ho dokončují. Animátorům, dobrovolníkům i zaměstnancům je nabízeno školení, tuto nabídku ve většině případů využívají.

Kromě výše uvedených výzev 24. GK jsme v dotazníku také zjišťovali, zda laici znají, případně ve své práci používají preventivní systém. Preventivní systém je jedním z důležitých rysů salesiánské identity. Převážná většina respondentů alespoň zná preventivní systém. Téměř polovina preventivní systém ve své práci také využívá.

Také jsme zkoumali, zda laikům tato účast na salesiánských pastoračních aktivitách něco přináší. Téměř čtyřem pětina respondentů přináší osobní rozvoj či zkušenosti s přípravou akcí.

Z celkového hodnocení dotazníku vyplývá, že téměř všechny hypotézy se nám podařilo potvrdit. Neznamená to však, že ve všech komunitách se daří výzvy 24. GK naplňovat. I když uplynulo již téměř patnáct let od doby, kdy tyto závěry byly učiněny, stále je na čem pracovat a je velkou výzvou zejména ředitelům salesiánských komunit, aby ve VPS dávali laiků větší prostor, zejména při plánování SVPP.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

AUBRY, G. *Salesiánský duch*. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. Řím, 1972. ISBN neuvedeno.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. 6. přepracované vydání. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.

BOSCO, T. *Don Bosco*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-967-4.

BOSCO, T. NANNI, C. *Dej mi duše Salesiánská tradice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-882-8.

BOUBLÍK, V. *Boží lid*. 2. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-307-9.

BUCCELLATO, G. *Duchovné cvičenia salesianov spolupracovníkov*. Bratislava, 2009. Nепublikovaný rukopis.

DACQUINO, G. *Psicologia di Don Bosco*. Torino: Societa Eledrice Internazionale, 1988. ISBN 88-05-05041-5.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

DOMENECH, A. et al. *Salesiánska pastorácia mládeže: základní koncepcie*. Bratislava, 1999. ISBN neuvedeno.

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Victoria publishing, a. s.: Praha, 1992. ISBN 80-85605-28-7.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HENDEL, J. *Kvalitativní výzkum Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HRUŠKA, P. *Pastorační rady farností v České církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi*. Praha, 2009. Disertační práce. Karlova univerzita v Praze. Katolická teologická fakulta. Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce doc. Ing. Aleš Opatrný, ThD.

KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*. Praha: Salesiánská provincie Praha, 2002. ISBN neuvedeno.

Katechismus katolické církve. 1. vydání. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-123-6.

KŘÍŽKOVÁ, M. R. *Kniha víry, naděje a lásky 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-122-3.

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Bosca*. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. ISBN neuvedeno.

NEUNER, P. *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-141-5.

Plán apoštolského života: Stanovy a pravidla Sdružení salesiánů spolupracovníků. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. Praha, 2008. ISBN neuvedeno.

PRŮCHA, J., et. al. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

Salesiáni a laici: Společenství a sdílení ducha a poslání Dona Bosca - 24. generální kapitula salesiánů Dona Bosca. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-193-2.

Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského. [s.l.]: [s.n.], [1984]. ISBN neuvedeno.

VECCHI, J. E. Charta poslání salesiánské rodiny. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. Řím, 2000. ISBN neuvedeno.

VIGANO, E. Charta společenství členů salesiánské rodiny dona Bosca. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. Praha: Salesiánská provincie, 2009. ISBN neuvedeno.

Vyznání víry církve. Překlad 1. dílu katolického katechizmu pro dospělé. České Budějovice, 1999. ISBN 80-86074-15-3.

Životný projekt don Boscových saleziánov: Príručka k čítaniu saleziánskych stanov. Rím: [s.n.], 1986. ISBN neuvedeno.

Elektronické dokumenty

Capitolo Generale 21 In *Documenti Capitoli Generali* [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.org/index.php?ids=24&sott=63&ty=1>>.

Capitolo Generale XX della Congregazione Salesiana In *Documenti Capitoli Generali* [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.org/index.php?ids=24&sott=63&ty=1>>.

Co děláme In *Salesiáni dona Bosca* [online]. © 2011 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/co-delame/>>.

Chi siamo, date importanti In *Figlie di Maria Ausiliatrice* [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.cgfmanet.org/_1_.asp?sez=1&sotSez=6&detSotSez=1&Lingua=1>.

Christifideles laici In *Katolické dokumenty* [online]. [cit. 2011-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.kebrle.cz/katdocs.htm> >.

Groups in the family In *Salesians of don Bosco* [online]. Řím, © 2010 [cit. 2011-02-14].
Dostupný z WWW: <<http://sdb.org/index.php?ids=15&sott=1&ty=1>>.

Historie SHM In *Salesiánské hnutí mládeže* [online]. © 2011 [cit. 2011-02-14].
Dostupný z WWW: <<http://www.shm.cz/historie-shm/>>.

KAPLÁNEK, M. Stupně participace In *Teologická fakulta JU* [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/vyuka/kaplanek>>.

KAPLÁNEK, M. Teologie laikátu In *Teologická fakulta JU* [online]. [cit. 2011-03-05].
Dostupný z WWW: <beta.tf.jcu.cz/getfile/76a1976669f46b55>.

Kde jsme In *Dcery Marie Pomocnice* [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW:
<<http://www.fma.cz/kde-jsme>>.

MEMORIE BIOGRAFICHE DI SAN GIOVANNI BOSCO In *Memorie biografiche di san Giovanni Bosco* [online]. [cit. 2011-03-05].
Dostupný z WWW: <http://web.sdb.org/ITA/Pagine/_1_10_6_8_.asp>.

O nás In *Dcery Marie Pomocnice* [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW:
<<http://www.fma.cz/o-nas>>.

Salesiánská asociace dona Bosca, o. s. In *Salesiáni dona Bosca* [online]. © 2011 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://mladez.sdb.cz/sadba/>>.

Salesiánská rodina In *Salesiáni dona Bosca* [online]. © 2011 [cit. 2011-02-14].
Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/sal-rodina/>>.

Salesiánské komunity v ČR a Bulharsku In *Salesiáni dona Bosca* [online]. © 2011 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdb.cz/komunity-v-cr/>>.

Stanovy salesiánského hnutí mládeže In *Salesiánské hnutí mládeže* [online]. © 2011 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.shm.cz/historie-shm/>>.

VIDLÁKOVÁ, J. Podoby žákovské participace In *Metodický portál RVP* [online].
[cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1675/PODOBY-ZAKOVSKY-PARTICIPACE.html>>.

Seznam zkratek

aj.	a jiné
ANS	Agenzia info salesiana
ASC	Associazione dei salesiani cooperatori (Salesiáni spolupracovníci)
CDB	Colontari con Don Bosco (Volontéři s Donem Boscem)
CG 20	20. Všeobecná kapitula salesiánů dona Bosca (tzv. mimořádná)
CG 21	21. Všeobecná kapitula salesiánů dona Bosca
CG 24	24. Všeobecná kapitula salesiánů dona Bosca
	<i>Salesiáni a laici</i>
CIC	Kodex iuris canonici (Kodex kanonického práva)
Čl.	článek
ČR	Česká republika
FMA	Instituto Figlie di Maria Ausiliatrice (Dcery Panny Marie Pomocnice)
GK	Generální kapitula
KKC	Katechismus katolické církve
MB	Memorie Biografiche (životopisné paměti dona Bosca)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
P	Všeobecná pravidla
S	Stanovy Společnosti svatého Františka Saleského
s.	strana
SDB	Salesiani di Don Bosco (Salesiáni dona Bosca)
SHM	Salesiánské hnutí mládeže
SR	Salesiánská rodina
srov.	srovnej
sv.	svatý
SVPP	Salesiánský výchovně pastorační projekt
VDB	Volontarie di Don Bosco (Volontarie dona Bosca)
VPS	Výchovně pastorační společenství

Seznam zkratk použitých biblických knih

1 J	1. list Janův
1 P	1. list Petrův
F	List apoštola Pavla Filipánům
J	Evangelium podle Jana
Mt	Evangelium podle Matouše
Ř	List apoštola Pavla Římanům

Seznam zkratk použitých církevních dokumentů

LG	Věřoučná konstituce o církvi <i>Lumen gentium</i>	21.11.1964
AA	Dekret o apoštolátu laiků <i>Apostolicam actuositatem</i>	18.11.1965
EN	Hlásání evangelia <i>Evangelii nuntiandi</i>	8.12 1975
CHL	Apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě <i>Christifideles laici</i>	30.12.1988
SC	Konstituce o posvátné liturgii <i>Sacrosanctum Consilium</i>	4.12.1963

Seznam příloh

Příloha I	Dotazník
Příloha II	Průvodní dopis

Přílohy

Příloha I

Dobrý den,

chtěl bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé diplomové práce. Tato diplomová práce zkoumá zda a jak se daří zapojovat zaměstnance, animátory či dobrovolníky do činností, které salesiáni realizují. Dotazník je anonymní.

Zakřížkujte vždy právě jednu odpověď, případně odpověď doplňte. Do kolonky *komunita* prosím uveďte, ve kterém městě či části města se nachází salesiánská komunita, na jejíž činnosti se podílíte. Tento údaj bude rovněž anonymní.

Dominik Oujeský
Student JČU v Českých Budějovicích
Obor Teologie

Otázky:

1. Věk komunita:.....
2. Pohlaví muž žena
3. Životní stav svobodný/á vdaná/ženatý rozvedený
 vdova/vdovec
4. Vzdělání základní vyučen střední s maturitou VŠ
5. Jak jste se dozvěděl/a o možnosti spolupráce se salesiány?
 od kamarádů od rodičů od salesiánů
6. Navštěvoval/a jste salesiánské aktivity jako účastník?
 ano od dětství ano od střední školy ne
7. Jak dlouho znáte salesiány?
 od dětství od střední školy krátce (1-2 roky) jiné.....
8. Jak dlouho se podílíte na vytváření programů?
 méně než jeden rok jeden až tři roky více než tři roky
9. Ve kterém sektoru salesiánského díla pracujete?
 farnost středisko mládeže jiné (jaké).....
10. Jste členem salesiánské rodiny?
 ano ASC ano, jiné ne nevím co to je

11. Pracujete zde jako
 zaměstnanec dobrovolník animátor
12. Pokud jako zaměstnanec, máte kvalifikované vzdělání?
 ano ne, ale dodělávám si je ne
13. Jakým způsobem probíhá vzdělávání, školení?
 neprobíhá jednou ročně nepravidelně - většinou když je potřeba
 dvakrát za rok měsíčně jiné.....
14. Pokud probíhá školení, účastníte se ho?
 ano, vždy ano, občas ne
15. Víte, co je to?
- VPS ano ne
- SVPP ano ne
16. Znáte preventivní systém a jeho tři základní pilíře rozum, náboženství a laskavost?
 ano a řídím se jím ano, ale jenom teoreticky
 ano, slyšel/a jsem o tom ne, neznám
17. Máte možnost zapojovat se do přípravy aktivit?
 ano ne
18. Pokud ano, jak se zapojujete?
 jako dobrovolník, který je k dispozici k tomu, co je zrovna potřeba
 jako člen přípravného týmu, jehož názor je akceptován
 jako hlavní zodpovědný za konkrétní akci
 jako spoluorganizátor, přičemž hlavní slovo mají SDB
19. Jaká míra odpovědnosti je vám svěřena?
 žádná, za všechno odpovídají salesiáni
 částečná, společně se salesiány
 plná, za konkrétní akce mám odpovědnost já
20. Máte možnost zapojit se do tvorby SVPP, celoročního plánu?
 ano ne nevím o ní
21. Pokud tuto možnost máte, využíváte ji?
 ano ne
22. Využíváte-li tuto možnost, jsou vaše návrhy akceptované?
 ano, jistě někdy nejsou
23. Schází se pravidelně zástupci jednotlivých složek VPS?
 ano ne nevím

24. Pokud ano, jak často se schází?

nevím 1 za rok 2 za rok měsíčně jiné.....

25. Daří se spolupráce mezi jednotlivými složkami místního společenství (farnost, středisko,...)

nedaří ano, formálně ano, spolupracujeme často a dobře

26. Co vám dává účast na pastoračních aktivitách SDB?

nic osobní rozvoj zkušenosti s přípravou akcí

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.
Dominik Oujeský

Příloha II

Dobrý den,

chtěl bych vás poprosit o pomoc při vyplňování dotazníku k mé diplomové práci. Cílem práce je zjistit zda a jak se daří zapojovat zaměstnance, animátory či dobrovolníky do činností, které salesiáni realizují.

Moje prosba na vás tedy spočívá v tom, zda byste přiložené dotazníky mohli rozdat laikům, kteří se ve vaší pastorační komunitě zapojují do společné činnosti (středisko, farnost, škola, jiné...). Necht' se nejedná jen o zaměstnance, ale i o dobrovolníky či animátory. Rád bych, kdyby se vám podařilo rozdat alespoň 10 dotazníků (budu vděčný za jakékoliv množství) a odevzdat je nejpozději do konce ledna 2011.

Způsobů odevzdání existuje několik:

- všechny dotazníky najednou poštou na adresu:
Dominik Oujeský, Kpt. Nálepky 1075, Kopřivnice, 742 21
- všechny dotazníky společně, vyplněné elektronicky nebo naskenované na emailovou adresu: *domcos@centrum.cz*
- každý dotazovaný může dotazník poslat vyplněný elektronicky nebo naskenovaný na výše uvedenou emailovou adresu.

Na závěr bych vás chtěl poprosit, zda byste mi mohli dát obratem vědět, zda s vaší spoluprací mohu počítat a kolik dotazníků jste dali do oběhu.

Předem děkuji za vaši pomoc.

S pozdravem
Dominik Oujeský

Abstrakt

OUJESKÝ, D. *Laici – spolupracovníci salesiánských pastoračních aktivit*. České Budějovice 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce A. Křišťan.

Klíčová slova: laik, salesiáni, salesiánská pastorace, výchovně pastorační společenství.

Práce se zabývá tématem laiků, kteří se podílejí na pastoračních aktivitách salesiánů. Vztahem salesiánů s laiky se zabývala 24. generální kapitula.

První část práce vymezuje pojmy Výchovně pastorační společenství, Salesiánský výchovně pastorační projekt a zabývá se rolí laika v nich. Dále pojednává o salesiánské rodině, salesiánském hnutí a představuje prvky důležité pro salesiánskou identitu. Součástí práce je i pohled církevních dokumentů a vybraných teologů na laiky.

Druhá část práce se věnuje kvantitativnímu výzkumu, který ověřuje závěry 24. generální kapituly.

Abstract

OUJESKÝ, D. *Laypersons – Co-operators in Salesian's Pastoral Activities*. České Budějovice 2011.

Key words: layperson, salesians, salesian pastoration, educational pastoral community

The thesis concentrates on the topic of laypersons who take part in pastoral activities of Salesians. The relationship of Salesians and laypersons was covered in the 24th general chapter.

The first part defines the concepts of Educational Pastoral Community, Salesian Educational Pastoral Project and it concerns with the role of a layperson in them. Then, it concentrates on the salesian family, salesian movement and it introduces the elements that are important for the salesian identity. One part of it is also a view of church documents and chosen theologians on laypersons.

The second part concerns with a quantitative research that verifies the conclusions of the 24th general chapter.